

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Markéta Cubrová

**Komentovaný překlad dvou kapitol z díla: Jorge Baradit,
Historia secreta de Chile (Sudamericana, 2015): Ingrid
Olderock, un monstruo chileno; La conspiración de la Virgen de
Peñablanca**

Annotated Translation: Ingrid Olderock, un monstruo chileno;
La conspiración de la Virgen de Peñablanca (Jorge Baradit, Historia secreta
de Chile)

Praha 2021

Vedoucí práce: PhDr. Anežka Charvátová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především PhDr. Anežce Charvátové za odborné vedení, věcné a velmi cenné rady a připomínky, a také za to, že mě zasvětila do problematiky Chile, které mi díky ní přirostlo k srdci.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Plzni dne 4. května 2021

.....

Markéta Cubrová

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se věnuje překladu dvou kapitol s tématem Pinochetovy diktatury z knihy *Historia secreta de Chile* od chilského spisovatele Jorgeho Baradita. V první, praktické části se nachází vypracovaný český překlad. V druhé části je analyzován výchozí španělský text a překlad okomentován. Teoretická část obsahuje fiktivní překladatelskou zakázku, obecné informace o výchozím textu a jeho rozbor, v němž je kladen důraz na stylistické faktory, následuje obeznámení s metodou překladu a typologie problémů a posunů, které při překladu nastaly.

Klíčová slova: komentovaný překlad, chilské dějiny, vojenská diktatura, Augusto Pinochet, neoficiální pohled na dějiny

Abstract:

This bachelor's thesis aims to provide an annotated translation of two chapters from the book *Historia Secreta de Chile* written by the Chilean writer Jorge Baradit, which focus on the Augusto Pinochet regime. The first, practical part of the thesis consists of the translated text. The second part presents a theoretical analysis of the source Spanish text and annotation of the translated Czech text. The theoretical part opens with general information about the source text and a selection of a hypothetical translation assignment, which is followed by the source analysis and the description of translation methods and procedures, including translation problems and their solutions.

Keywords: annotated translation, Chilean history, military dictatorship, Augusto Pinochet, alternate unofficial history

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Překlad	8
Ingrid Olderocková, zrůda z Chile.....	8
Spiknutí kolem Panny Marie z Peñablanky	13
3. Komentář k překladu	22
3.1. Obecné informace o textu.....	22
3.2. Fiktivní zakázka.....	23
3.3. Překladačská analýza originálu	24
3.3.1. Stylotvorné faktory.....	24
3.3.1.1. Autor	24
3.3.1.2. Téma.....	25
3.3.1.3. Funkce komunikátu	25
3.3.1.4. Míra připravenosti, forma, ráz a kód komunikátu.....	28
3.3.1.5. Čas a místo komunikace.....	28
3.3.1.6. Adresát	29
3.4. Cílový čtenář překladu	30
3.5. Stylistická charakteristika textu.....	31
3.6. Metoda překladu	33
3.7. Překladačské problémy a posuny	34
3.7.1. Lexikální rovina	34
3.7.1.1. Výrazy vázané na chilskou realitu	34
3.7.1.2. Expresivita.....	37
3.7.1.3. Problematické výrazy	38
3.7.2. Syntaktická a gramatická rovina, normativní úzus	41
3.7.2.1. Aktuální větné členění.....	41
3.7.2.2. Dlouhá souvětí, interpunkce.....	42
3.7.2.3. Použití kurzivy	44
3.7.2.4. Velká a malá písmena	44
3.7.2.5. Změna slovního druhu.....	45
3.7.2.6. Slovesa	45
3.7.2.7. Zápor	47
3.7.2.8. Stupňování.....	48

3.7.2.9.	Místní název – Peñablanca.....	48
3.7.3.	Stylistická rovina.....	49
3.7.3.1.	Přechylování.....	49
3.7.3.2.	Vnitřní vysvětlivky a poznámky pod čarou	50
3.7.3.3.	Obrazná pojmenování	51
3.7.3.4.	Data, čas	53
4.	Závěr	55
5.	Seznam použitých zdrojů.....	56
6.	Přílohy.....	59

1. Úvod

Práce se skládá ze dvou částí, v první části se nachází český překlad dvou kapitol z původní španělsky psané knihy o historii Chile, *Historia secreta de Chile*, spisovatele Jorgeho Baradita, v druhé části se nachází rozbor originálu spolu s fiktivní překladatelskou zakázkou a komentář k problémům a posunům, které se při překladu vyskytly.

Knihy se věnuje mnoha tématům z chilské historie, nicméně já jsem si zvolila dva texty, které se zaměřují na diktaturu generála Augusta Pinocheta. Jedním z důvodů této volby je zájem o moderní dějiny a diktátorské režimy. Dalším důvodem je také momentální aktuálnost a popularita díla v Chile, kde právě dochází k historické změně ústavy, která platila od doby Pinochetovy diktatury, a na níž se podílí i sám autor knihy. Text je vzhledem ke svému stylu zároveň zajímavý i po stránce překladatelské.

Text upoutá svou bezprostředností a krutostí. Neskrývá detaily, neostýchá se popsat vše, co se v historii odehrávalo. Stojí na skutečných událostech, ale zároveň je podává srozumitelně. Každý z nás by si měl uvědomit, k jakým brutálním činům ve světové historii docházelo. Otevřít oči. A já budu velmi ráda, když k takové „osvětě“ budu moci přispět. Proto volím na začátek velmi drsnou kapitolu o Ingrid Olderockové a praktikách tajné policie, a následně pokračuji s kapitolou o zjeveních v Peñablanca, která odhaluje manipulaci s lidmi a nábožensko-politický podvod.

Cílem této práce je tedy přeložit vybrané kapitoly z díla, které by svým tématem i stylem mohlo zaujmout jak překladatele, tak i širší veřejnost, a následně provést analýzu originálního textu a jeho překladu.

2. Překlad

Ingrid Olderocková, zrůda z Chile

Na rohu ulic Coventry a Baden, uprostřed čtvrti Ñuñoa, leží na zemi v kaluži vlastní krve žena, pokouší se zvednout, ale nedaří se jí to; zkouší to znovu a mumlá nesrozumitelné věty. Oči těkají, stromy v ulici se naklánějí a z hlavy se jí jako pavučina vine pramínek krve, obaluje ji, svazuje, a je příčinou dalších pádů. V dálce slyší sirénu blížící se sanitky, vše působí jako pod vodní hladinou. Vidí obrysy lidí, přízraky, které ji pronásledují, sama je za zamlženým sklem.

„Ne..., ať neodnášejí ty krabice... ty krabice... schovejte mi ty krabice...“

Sousedům nahání hrůzu pohled na tu dospělou ženu, obtloustlou a tichou; jako sousedka byla bezproblémová, snad trochu vznětlivá. Náhle se jí podaří si kleknout a celá zkrvavená se začne hlasitě modlit. Je půl osmé ráno a důstojnice Ingrid Olderocková klečí a s krví se z ní vytrácí život na rohu ulic v neklidnější čtvrti hlavního města. Byla středa 15. července roku 1981.

Nikdo z ulice přesně nevěděl, kdo byla tato mlčenlivá, drobná samotářka, důstojnice státních policejních složek *Carabineros*, která vykouřila dvě krabičky denně a každé ráno chodila na autobusovou zastávku se skloněnou hlavou, ani nepozdravila. Nikdo nevěděl, že byla první ženskou výsadkářkou chilských ozbrojených sil, že patřila do první ženské jednotky v historii *Carabineros*, a že její životopis naháněl hrůzu, protože pracovala jako mučitelka pro zrůdnou instituci, jakou byla chilská tajná policie DINA řízená generálem Manuelem Contrerasem.

Ingrid Felicitas Olderocková Bernhardová byla vnučka německých přistěhovalců. Vyrůstala v domově, v němž vládly řád, disciplína a silná vůle. V domově, ve kterém se opovrhovalo „indiány“ i samotnými Chilany, a v němž byla otevřeně uctívána postava Adolfa Hitlera natolik, že se jeho obyvatelé prohlásili nacisty a obdivovateli Třetí říše. Tato disciplinovanost pomohla Ingrid ve vojenské kariéře a díky zuřivému antikomunismu vštěpovanému rodinou byla vybrána mezi ženy, které mohly vést úkoly vyžadované novým chilským řádem ode dne jeho nastolení 11. září roku 1973.

Policejní sanitka dorazila na místo jen čtvrt hodiny po incidentu. Žena něco nesrozumitelně mumlala k sousedce, která patřila k chilskému letectvu. Něco o jakýchsi krabicích,

o informacích a nějakých ztracených deskách, k tomu ještě zmínka o papouškovi; blouznění umírající, zaručeně. Její dům číslo 349 v ulici Coventry zůstal zavřený; při útoku jí ukradli kabelku, a tudíž neměla klíče, aby si odemkla a dala do pořádku to, co bylo dle předpokladu uvnitř, u ní doma. Sžíralo ji to, a tak vzdorovala ošetřovatelům, ti ji odnášeli do sanitky, zatímco prosila, aby ji pustili domů, tam, kde na svou obranu měla pistoli Browning ráže 7,65 ukrytou v nočním stolku spolu se služební zbraní kalibru 38, kterou měla vždy při ruce ve své kabelce, a s pistolí kalibru 45 schovanou v kuchyňské troubě pro případ útoku, kdo ví odkud, který by ji zahnal do kouta. Dveře sanitky se zabouchly před vyděšenými pohledy sousedů a vozidlo zrychlovalo ulicemi čtvrti Ñuñoa směrem k nedaleké policejní nemocnici.

V jiné části Santiaga mířili Raúl Castro a Carlos Bruit rozdílnými ulicemi do vytyčeného cíle, do bezpečného ilegálního bytu patřícího Revolučnímu levicovému hnutí Chile (MIR¹). Potili se i přesto, že podle kalendáře byla zima, rozhlíželi se na všechny strany, šli, jak nejrychleji mohli, a snažili se nepoutat přílišnou pozornost. Chile bylo v těchto letech jako minové pole, a všichni jeho obyvatelé věděli, že jakákoliv informace neopatrně vyslovená například na autobusové zastávce se mohla kdykoliv proměnit v noční můru, zničené dveře, zničený spánek, zničené životy. Být členem MIR představovalo ještě horší peklo, mnoho miristů, včetně jejich vůdce Miguela Enríqueze, padlo během sedmdesátých let do rukou nepřátel. Jednotka, která atentát spáchala, se nazvala *Lumi Videla*, na počest šestadvacetileté členky MIR, kterou příslušníci DINA v roce 1974 zadrželi, následně ji mlátili, mučili elektrickými šoky, znásilňovali, dusili, a nakonec její nahé tělo za úsvitu pohodili do zahrad italské ambasády.

Když dorazili na místo, zamkli a nervózně čekali na instrukce. Na stůl pohodili vše, co Olderockové vzali, a začali se tím probírat. V kabelce našli policejní revolver kalibru 38 s označením chilských *Carabineros*, nějaké papíry a bezcenné předměty. Až když otevřeli kožené desky, s obrázkem papouška na přední straně, našli něco, co jim vyrazilo dech. Po detailnějším zkoumání se vyděsili; už nevěděli kam jít, zda čekat nebo utéct, natož komu důvěřovat.

¹ Movimiento de Izquierda Revolucionaria (Pozn. překl.)

Výcvik Ingrid Olderockové probíhal v Tejas Verdes², kde se u města San Antonio nacházela jakási pokusná laboratoř Manuela Contrerese, z níž jsou záznamy o prvních brutálních činech proti odpůrcům vojenského režimu. Tam stejně jako ostatní kolegové vyslechla onen slavný Contrerasův proslov:

„Světci jsou mi tu k ničemu, potřebuju prostitutky, zloděje a vrahy!“

Z počátku dělala administrativní pracovníci, poté byla „povýšena“, přiřadili jí základnu v ulici Irán číslo 3037, ve čtvrti Macul v Santiagu de Chile, patrový dům s rozlehlou zahradou, který nestál moc daleko od sousedních domů. Přezdívali ho *La Discotheque* kvůli hlasité muzice, která hrála od rána do večera, aby přehlušila křik těch, které tam uvnitř znásilňovali, mučili elektrickým proudem a mlátili, dokud nezemřeli. Zpěváci jako Julio Iglesias, Roberto Carlos nebo Sandro patřili k oblíbeným soundtrackům řezníků, kteří spořádaně dodržovali úřední hodiny, ani o minutu více, ani o minutu méně, odpíchli si kartu pro státní byrokracii a ta jim na konci měsíce vystavila šeky, hrazené z kapes všech Čilanů té doby, kteří neplatili pouze jejich mzdu, ale také účet za vodu do sudů, kde zadržené topili, účet za telefon, ze kterého volali, komu se jim zachtělo, aby dotyčného psychicky zdeptali; ovšem především platili účet za elektřinu, kterou při mučení zaváděli vězňům do očí, dásní, řitního otvoru, vagíny, nebo dokonce, jak bylo při procesech nezpochybnitelně doloženo, přímo do dělohy některých zadržených těhotných žen, aby byl plod usmrcen a došlo k potratu a následnému krvácení.

Byli to příkladní úředníci, pracovali osm hodin denně a pak se vraceli domů ke svým rodinám, kde se dívali na televizi nebo si hráli se svými dětmi. Přes noc zůstávala pouze hlídka, jejíž členové si krátili čas tím, že si v celách vždy vybrali nějakou nově zadrženou mladou dívku a tu mlátili, chvíli si s ní pohrávali a znásilňovali ji. V Chile je dodnes plno dospělých, kteří nevědí, jak se živilo jejich rodiče v éře *La Discotheque*, domu také nazývaném *Sexy Páska* kvůli obvyklému způsobu mučení. Muži byli nuceni k sexuálnímu styku s jinými muži, ženy musely týrat spoluvězně a spoluvězeňkyně z cely, všechny znásilňovali různými předměty, řezali je a vztekem mlátili gumovými obuškami. Těžko představitelná zvěrstva páchali prostí lidé, kteří znenadání dostali moc, připadali si beztrestní, měli vztek a dlouhou chvíli. Olderocková a její kolegové měli vždy po ruce hrstku lidí na hraní. Lidí namačkaných dny a týdny v miniaturních prostorech bez nároku

² Koncentrační tábor u pobřeží Tichého oceánu, blízko města San Antonio, cca 120 km od hlavního města. Místo, kam Pinochetův režim posílal nepohodlné lidi, mučil je, zadržoval a nechával mizet. Místo zároveň sloužilo jako výcvikové středisko pro agenty tajné policie DINA. (Pozn. překl.)

na jídlo, vodu nebo světlo, natož na důstojné vyprazdňování. Lidí, kteří se ještě dnes, čtyřicet let poté, nemohou přenést přes hrůzu, kterou tehdy, někdy jen v rozmezí několika dnů, zažili. Mužů i žen, kterým navždy zničili životy. Lidských bytostí, které dennodenně žily v úzkosti, s hrůzou čekaly, kdy na ně ukážou prstem a vezmou je do sklepa, odkud se nikdo nevrátil. Tam se mučilo naposledy, tam se vstříkovaly jedy, které tě usmrcovaly v nesnesitelné agonii, potom tě strčili do pytle, přešel jsi celé Santiago v kufru auta a nakonec tě přidrátkovaného ke kolejnici hodili do moře. Ale jednou z věcí, které se tam ve sklepě, na tom ďábelském místě všichni báli nejvíce... byl pes.

Právě kvůli těmto zverstvům dostali Raúl Castro a Carlos Bruit rozkaz zabít Ingrid Olderockovou. Zprávu jim předal poslíček z jordánské ambasády, syn ženy, která u Olderockové pracovala jako uklízečka. Vedení MIR rozhodlo, že musí být popravena, a zahájila se operace. Onoho červencového rána šli oba směrem ke Coventry 349, na sobě tlusté kabáty, šály a džíny. Čekali poblíž domu. Viděli, jak se otevírá železná mříž. Vyšla žena, rozhlížela se na všechny strany, byla neklidná. Něco bylo špatně, neměla ochranku, její pohyby byly pomalé, pohledem tékala po ulici, jako by něco hledala. Vypadala vystrašeně. Muži nezapochybovali, zamířili k ní s pohledy upřenými do země. Když ji minuli, Raúl Castro se pomalu otočil a vytáhl pistoli.

„Tohle je pro tebe,“ řekl jí, zatímco se Olderocková otáčela a cítila, jak jí v boku vystřeluje bolest.

Jak se jí kulka zakousla do boku, zavřela oči a padla na chodník. S nataženou rukou k ní Carlos Bruit udělal dva kroky, hlavní pistole hledal její hlavu, aby práci dokončil. Představuji si, o čem Carlos přemýšlel, zatímco čas plynul jako ve zpomaleném záběru a jeho zbraň hledala správný úhel, aby mučitelce prostřelila lebku. Možná si vzpomněl, že ona a Osvaldo Romo kdysi přivedli jednadvacetiletou Mariú Inés Alvaradovou, zbitou a spoutanou, do domu jejich rodičů, aby je přiměli něco přiznat, agenti tehdy zůstali v jejich domě dva dny, spali tam, jedli a pili na jejich účet; možná si i vzpomněl, že po nich chtěli peníze, že poté, co si ji znovu odvedli, je léta mučili telefonáty, ve kterých jim sdělovali, že jejich dcera odešla ze země, vdala se a vede klidný život, dávali jim naději až do posledního telefonátu, ve kterém jim oznámili, že ji ve skutečnosti zabil již před lety a její tělo hodili do moře v přístavu Puerto Montt. Když Carlos Bruit pečlivě zaměřoval, možná myslel na to, že aby Ingrid Olderocková získala informace, podílela se na mučení dětí ve věku mezi sedmi a devíti lety před zraky jejich rodičů. Nebo si možná vzpomněl na onen

strašlivý příběh, který koloval mezi těmi několika přeživšími, na legendu vyprávěnou pouze šeptem a v nejužším kruhu: Ingrid Olderocková, chovatelka psů, prý speciálně vycvičila jednoho obrovského německého ovčáka, aby ve sklepech *La Discotheque* napadal a znásilňoval ženy. Mučení tak kruté, že o něm někteří dokázali mluvit pouze v soukromí, svěřili se, že takové poníženi nikdy nedokázali překonat, někteří od té doby nejsou schopni navazovat vztahy s opačným pohlavím; nebo například studentka Alejandra Holzapfelová se již nikdy nedokázala přiblížit k žádnému psu navzdory tomu, že tehdy studovala veterinární lékařství a toužila se tomuto povolání věnovat. Tato zvěrstva měl určitě Carlos Bruit před očima a nabil je do své pistole, když ji přiložil Ingrid Olderockové k hlavě. Zmáčknut spoušť bylo jednoduché. Ruka dostala zpětný ráz, ženiny vlasy zasažené strelou odletěly a betonový chodník na ulici Coventry postříkala krev. Bestie je mrtvá, nebo alespoň to si mysleli ti dva miristé, když později ohromeně zkoumali desky, které jí vzali. Uvnitř bylo šest falešných pasů, jeden z nich zřejmě patřil samotné Olderockové. Ale nejvíc je zneklidnily papíry, některé psané rukou, jiné na stroji, adresované velvyslanectví Východního Německa, organizacím v opozici k Pinochetovu režimu a mezinárodním institucím, v nichž stálo, že je ochotná vyměnit krabice s informacemi o DINA a ostatních složkách chilské bezpečnosti za politický azyl. Krabice měla schované v domě a byly plné sešitů s pečlivými a detailními záznamy o metodách, zaměstnancích, operacích, organizaci represivních složek režimu a podobně. Oba miristé zbledli. Nepředpokládalo se, že toto všechno odhalí, desky se tam ocitly náhodou a náhodou také zjistili, že jejich vlastní vůdci je poslali zabít členku represivního aparátu vojenské diktatury přesně ve chvíli, kdy se chystala odhalit ohromně cenné informace opozici. Něco bylo strašně špatně.

Ve stejné chvíli se Ingrid Olderocková křikem dožadovala pozornosti lékařů v opuštěném pokoji policejní nemocnice. Mělo trvat ještě několik hodin, než přijde ošetřovatel, ověří, zda je stále naživu a poskytne jí první pomoc. Té ženě bylo jasné, že na svá zranění zemře, ale to se nestalo. Křičela, že ji dal odstranit sám César Mendoza Durán, člen vládní vojenské junty, že je to spiknutí s cílem ji umlčet, ale že má ve své moci klíčové informace, pro ně nebezpečné.

Bylo MIR natolik infiltrované, že dva mladí revolucionáři posloužili jako nájemní vrazi přímo Pinochetově vládě? Kolem tohoto případu je dodnes mnoho záhad. Ale toto je verze, za kterou si vždy stála Ingrid Olderocková, žena tak tvrdá, že byla schopná přikázat zadržení a mučení vlastní sestry, aby se nemusela dělit o nepatrné dědictví, které jim rodiče odkázali.

Ingrid Olderocková nakonec odjela ze země v roce 1987, věčně shrbená, věčně se ohlížející přes rameno, pronásledovaná strachem a přízraky smrti a bolesti, na nichž už jí možná stejně ani nezáleželo, protože třeba zanechala všechny vzpomínky v Chile, opustila je, když nasedla do letadla a vzdálila se od své rodiny, svých obětí a kaluže krve, která zůstala na rohu ulic Coventry a Baden. Avšak takhle nemohla opustit, jako krutou metaforu paměti, kulku kalibru 32, která po atentátu navždy zůstala v její hlavě, a až do dne její smrti jí způsobovala migrény a tupou bolest jako každodenní připomínku jejího příběhu nelidské příšery.

Spiknutí kolem Panny Marie z Peñablanky

V roce 1983 bylo Chile vzhůru nohama. Děsivá ekonomická krize, historicky nejvyšší nezaměstnanost a politické represe vojenského režimu, který své odpůrce jednoduše vraždil, dostaly zemi na pokraj nervového zhroucení. V srdci chilské společnosti se něco rodilo – množství sopečné energie, která musela vybuchnout a někudy se vyvalit.

Jeviště nevypadalo nejlépe: významná města země obklopovaly rozsáhlé chudinské čtvrti, beznaděj se stala každodenním chlebem. Demonstrace začínaly nesměle, po ránu protestní ohně, na zdech načmáraná hesla vyzývající k odporu. Nakonec největší odborářská instituce v zemi, Jednotná centrála pracujících (CUT³), dosáhla zdánlivě nemožného, svolala národní stávkou a celodenní protesty, jež neměly obdobu. Od nástupu do funkce se do té doby Augusto Pinochet nesetkal se zjevným pouličním opozičním hnutím. Navzdory mocenskému ovládnutí sdělovacích prostředků a nelítostné cenzuře vytvořili pracující chatrnou komunikační síť, která spočívala v rozhazování letáků na ulicích, ústním šíření zpráv a vysílání několika rozhlasových stanic, které se daly poslouchat v Chile i v zahraničí. V roce, kdy uběhlo deset let od vojenského převratu z 11. září 1973, začínala skupina odborářů v čele s Rodolfem Seguelem vojenské juntě kazit zábavu pořádáním občanských protestů utopených v krvi, po nichž policejní pušky, ozbrojené vrtulníky a obrněné transportéry nechávaly v ulicích po celé zemi desítky mrtvých. V televizi přibývalo soutěžních pořadů, v komediálním programu *Happening*, Chilany typicky vyslovováno „chapienik“, se zpívalo „až budou všichni smutní, směj se“. V soutěži *Sábados Gigantes* se rozdávaly televizory a automobily, peníze a ledničky jako sprška zázraků v zemi, kde život končil v devět večer. Noviny líčily příběh „Yamilet“, zázračné

³ Central Unitaria de Trabajadores (Pozn. překl.)

holčičky se schopností uzdravovat dotekem ruky; později zaplnil titulní strany a drahocenné minuty televizních novin příběh vojenského desátníka, kterého údajně unesli mimozemšťané; k odvedení pozornosti sloužily komety, UFO a kdejaké bezvýznamné výbuchy. Nepodstatné příběhy, které po několika měsících vyhasly. My Chilané jsme neustále hleděli do nebe, zatímco do země pohřbívali naše děti, a mocní zoufale hledali svatý grál v šíření ohlupujících, zbytečných informací.

Devětatvacátého září roku 1983 stoupají po svazích kopce El Membrillar na plném slunci tisíce lidí v nekonečných zástupech. Stovky autobusů přijíždějí do města Villa Alemana ve správní oblasti Quinta Región, které je z neobvyklých událostí zcela vykojeené. Staří lidé, ženy s bílými šátky na hlavách, prach, horko, z tlampačů se linou náboženské zpěvy a horoucí výzvy, aby lidé vzhlíželi k nebi a modlili se. Invalidé, slepci za pomoci příbuzných, mrzáci, nemocní, někdo na nosítkách, jiný s pláčem, mnozí se vlečou po kolenou, nějaká dvojice se na vrchol plazí po břiše a hlasitě prosí o smilování. Sto tisíc lidí se modlí, hemží se jako mravenci a stoupají vstříc setkání s něčím zvláštním. Ignorují překroucené fámy, které kolem situace panují, ignorují vrtulníky, televizní kamery, a dokonce i vojáky, kteří hlídají některé přístupové body. Všichni se chtějí dostat co nejbliže k „tomu chlapci“. Peñablanca, epicentrum nečekaného náboženského zemětřesení, překypuje nadějí, energií lidí, kteří zoufale hledají světlo, když jsou nejbliže ke dnu, a kteří jsou schopní se vléct z jakéhokoliv zapadlého kouta země, aby vystoupali po skalách až ke slunci, které jim nabízí bývalý narkoman. Beznaděj Chilánů v roce 1983 je taková, že si musí vybírat mezi kalašnikovem a Boží spásou, podomácku vyrobenou bombou a nepravděpodobným zázrakem. Lidé s hrdly zhrubými prachem a trním volí nářek, postavu na nebi, neviditelnou hostii a krvavý pot. Volí si vzhlížet k nebi, vystoupat na bezvýznamný kopec a mluvit ke hvězdám. To, co nežadají od své vlády, křičí s očima plnými slz nahoru do velkého prázdného domu. Ale necítí se sami. Necítí se opuštěně, protože prý našli lidskou anténu. Někoho, kdo údajně vlastní přímé spojení na toho velkého egoistu, kterému tak dlouho trvá, než sešle mír zemi proměněné ve hřbitov. Tam na vrcholku, který ani není vidět, klečí drobná, štíhlá postava oblečená v bílém; vypadá to, že se tam nahoře hýbe a pronáší něco, co nikdo neslyší, zdvihá paže a vypadá, jako by s někým mluvila, mezitím lidé, kteří ji sledují, opakují její gesta, která se napodobováním davu deformují. Všichni ji sledují, sto tisíc duší tady a další miliony vynásobené televizními kamerami se soustředí na pohyby a slova postavy v bílém. Miguel Ángel Poblete, sedmnáctiletý chlapec, několik měsíců hypnotizoval celé Chile, závislé, užaslé.

Možná to byla pravda, protože v těch letech do země nikdo nejezdil, žádný politik, žádný umělec, žádná významná kapela, žádný slušný spisovatel se nepřiblížili k našim odpudivým hranicím; zůstali jsme sami a opuštění na jihu světa, sevření v úzkém prostoru s divokými psy, a nikdo nám nepřicházel na pomoc. Možná to byla pravda, že Panna Marie, Bohorodička, sestoupila v tak šílené době zrovna na náš ztracený kus země, aby nás utěšila. Jelikož jsme žili na hraně, nebylo tak šílené se domnívat, že nás mohou navštívit mimozemšťané nebo Matka Boží, podobně jako když nemocný blouzní, že v horečkách vidí svou mrtvou matku.

Vzhledem k okolnostem se nelze divit, že se země podvolila dospívajícímu feťákovi závislému na toluenu. Chlapec, opuštěnému dva měsíce po porodu, který se ve všech zařízeních, do nichž se dostal, choval nepatřičně. Který se na rok stal Wonder Woman a další měsíce zase věřil, že je Tarzan. Kterému diagnostikovali megalomanií s histrionskými projevy, „homosexuální chování“ a sebevražedné sklony a který tíhnul k převtělování se do ženských postav a konzumoval veškeré možné ohlupující chemikálie, aby uklidnil divokou zvěř, co mu kopala do dveří duše. Miguel Ángel Poblete byl ode dne svého narození 27. května roku 1966 vláčen od vesnice k vesnici, než ho jeho patnáctiletá matka nechala čtyřicet pět dní po porodu ve státním kojeneckém ústavu; od té doby putoval ze sirotčince do sirotčince, až skončil v dětském domově Carlose van Burena ve Ville Alemaně, odkud uprchl, aby s kamarády a plechovkou toluenu vyšplhal na blízký kopec. Toho dne, 12. června roku 1983, byl vyčerpaný a po čichání toxické látky padl v prudkých křečích na zem. Ztracený kluk, bez rodiny, zlomený, zničený, zfetovaný, smutný, bez lásky, ležel na zemi a v křečích pozoroval hvězdy, špinavý, bez budoucnosti; prý něco zahlédl ve hvězdách, v nějakém zákoutí nemyslitelného, které se tam nahoře rozprostíralo, mezi obrazy vyvolanými jeho přiotrávenou sítnicí.

Jako první okomentovala událost učitelka ze sousedního města Quilpué, po ní někdo další a brzy měl Miguel Ángel před sebou skupinku lidí, kterou zajímalo, jestli opravdu viděl Pannu Marii. Opuštěný chlapec zvěřil pozornost jako hladový pes a potvrdil pár podrobností, které věřící překvapily. Brzy začali místo navštěvovat a zanedlouho mnozí upadali do vytržení, k místu se upřela pozornost dalších a místních, dychtících po jistotách, přibývalo. Objevily se první extáze, první vidění, Panenka Marie přicházela ze slunce a mluvila pouze k němu, Panenka Marie si přeje, abyste se modlili za Chile, Panenka Marie chce, abyste šířili zvěst o tomto zázraku, a kolo se roztočilo. Za dva měsíce vyšla zpráva

v tisku. O zázraku se dozvěděli všichni; včetně Humberta Gordona, ředitele CNI⁴ (Národní informační centrály), Pinochetovy tajné policie.

Přibližně v září roku 1983, pouhé tři měsíce po záchvatu vyvolaném toluenem, byl Miguel Ángel hlavní zprávou všech médií v zemi, objevoval se na obálce všech tiskovin a v úvodníku všech existujících novin. Státní televizní vysílání a jeho zpravodajství, *60 Minutos*, mu věnovalo neobvyklý prostor až dvacet minut vyplněný poselstvími a zázraky „chlapce z Peñablanky“. Zprávy o údajných zázračných uzdraveních, apokalyptická poselství a transy dospívajícího při jeho kontaktu s „Pannou Marií Sedmihvězdnou“, „Bílou dámou míru“; mnoho jmen měli pro toto zjevení přicházející ze slunce, které způsobilo popáleniny sítnice desítkám lidí, když po výzvě Miguela Ángela hleděli přímo na zjevení déle, než bylo zdrávo.

Sirotek se musel cítit ve středu zájmu, jaký o něho nikdy nikdo neprojevil, zahrnut obdivem, jaký nikdy nezažil, opilý pozorností, euforický. Možná dokonce začal věřit, že opravdu mluví s Pannou Marií.

„Poděkujme Panně Marii za naši vládu!“ vykřikoval z vrcholku El Membrillaru a jeho tvář přenášela státní televize, byl celý zkrvavený a zkamenělý bolestí a na dlaních opuštěného sirotka měl posvátná stigmata.

Jednoho rána byla cesta ke kopci rozšířená, neznámí dělníci ji přes noc velmi kvalitně opravili. Ve Valparaísu dala armáda k dispozici farníkům nákladní vozy. V Santiagu vyjížděly z Alamedy autobusy a převážely bezplatně nejen věřící, ale i dámy v barvách organizace pro pomoc ženám CEMA-Chile, kterou vedla Pinochetova manželka, Lucía Hiriartová. Kostely v oblasti plnily desetitisíce lidí, kněží začali zjevení podporovat a vybízeli k pouti na vrcholek; admirál a člen vládní junty José Toribio Merino přislíbil věrnost „Panně Marii z Peñablanky“ a po výslovné výzvě Miguela Ángela se na chilských dveřích objevila ryba, symbol prvních křesťanů. Situace se zcela vymkla kontrole, a proto ještě toho měsíce pověřil biskup z Valparaísa kněze Jaimeho Fernández Montera, aby dění důkladně prošetřil.

Lidé faráři nosili mnoho fotografií s domnělými obrazci z mraků. „Tady je vidět holubice míru,“ „tady je Ježíšova tvář,“ atd. Jaime Fernández neviděl nic. „Otočte ji vzhůru nohama,“ radili mu. Svou vzrůstající nedůvěrou si vysloužil antipatie uzavřeného kruhu

⁴ Central Nacional de Informaciones. V roce 1977 byla DINA vyměněna za CNI, nicméně tyto instituce byly téměř totožné. (Pozn. překl.)

z okolí vidoucího. Začali mu telefonovat neznámí lidé a anonymně vyhrožovat smrtí, u jeho domu neustále parkovala vozidla s lidmi uvnitř, takže brzy nabyl jistoty, že se za událostmi z Villy Alemany skrývá něco víc.

Zjistil, že hostie, která se objevuje Miguelu Ángelovi v ústech, je vystřižený kousek plastu, který schovává na patře. Že krev na jeho hlavě vytéká z váčků s červenou barvou.

Zjistil, že tajní policisté ho vytáhli z jeho dětského domova a přidělili ho do domácnosti, která, jak se ukázalo, byla spřízněná s jedním vládním ministrem.

Zjistil, že na kopci každé ráno před očekávaným zjevením lidé s dodávkami bez poznávacích značek, v té době něco naprosto nepředstavitelného, instalují tlampače.

Vyslechl svědectví Rodolfa Seguela, předsedy Jednotné centrály pracujících CUT, znepokojeného tím, že se zjevení zvláštní náhodou odehrávala hlavně v době, na kterou opozice svolávala protestní demonstrace.

Rozčilovaly ho plakáty vyvěšené na autobusových zastávkách ve Ville Alemaně: „Zjevení zítra po obědě“.

Přistihl tajné policisty, jak pálí v okolí kopce vlhkou slámu, aby kolem něj vytvořili jedinečné světlo.

Jaime Fernández byl pověřen vyšetřováním náboženského případu a nakonec se zapletl do nečekaně spletitého případu politického. Nikdy nenašel cokoli nadpřirozeného a po měsíci vyšetřování došel k jednoznačnému závěru: tento případ je podvod.

Biskupství pro jistotu pověřilo novou komisi, která po čtyřech měsících intenzivního vyšetřování dospěla ke stejnému výsledku: „Celá tato záležitost i vzhledem k tomu, jak začala, podle našeho vyšetřování vede k domněnce, že se jedná o manipulaci, zčásti nevědomou a zčásti záměrnou a připravenou, ať už za ní stojí údajný vidoucí nebo třetí osoby, což nás vede ke zpochybnění nadpřirozenosti dotyčných jevů.“

Co bylo posledním důkazem k potvrzení konspirace?

Zjistilo se, že jeden z obrazců vzniklých na obloze, rybu prvních křesťanů, kreslila spáleným palivem letadla startující z nedalekého armádního letiště El Belloto a koordinovaná přes vysílačky umístěné poblíž místa zjevení.

Tato operace dokazovala politické zneužití, ale co když chlapec opravdu s Pannou Marií mluví?

Jaime Fernández se zeptal zaskočeného monsignora Valenzuely, co by chtěl od Panny Marie slyšet nadcházející čtvrtek, v den zjevení. Pak pozval Miguela Ángela na večeři a vyptával se ho, zda mu Panna Marie již vyprávěla o apokalypse, chlapec neměl ani ponětí. Kněz mu vyložil celý příběh a odcitoval Zjevení Janovo, 12,1: „A ukázalo se veliké znamení na nebi: Žena oděná sluncem...“⁵ Miguel Ángel se usmál, ta myšlenka ho nadchla, slíbil, že se úryvek naučí, a následující čtvrtek pronesla Panna Marie skrze svého zbožného chlapce přesně ta samá slova. Konec příběhu.

Umím si představit zklamání biskupů. Třeba doufali, že po tolika letech v uniformách se konečně dočkají vyhlášení války⁶, třeba tyto ohromující věci, kterým s přibývajícím věkem a rostoucí únavou přestávali věřit, skutečně existují. Umím si představit, jak se modlili, aby to byla pravda. Nicméně nakonec musel 6. září roku 1984 biskup z Valparaísa, Francisco de Borja Valenzuela, vydat pastýřský list pro celou diecézi a dlouhé tiskové prohlášení pro všechna média, že zjevení Panny Marie na kopci El Membrillar v Peñablanca byla podvodná.

Zbožní vyznavači se rozzuřili, odříkávali zpaměti slova, která jim Miguel Ángel adresoval pár měsíců předtím: „Biskupové jsou kloakou lidstva a neměli bychom jim věnovat pozornost.“ Nic je nemohlo přimět odmítnout to, co údajně viděli na vlastní oči. Upnuli se na větu, kterou v televizní talkshow *Noche de Gigantes* pronesl jeden kněz: „Pokud se jedná o dílo Boží, nikdo to nezastaví!“ Semkli se kolem vidoucího a desítek tisíců lidí, kteří putovali k Panně Marii. Umím si představit, jak mizerně se musel cítit Miguel Ángel. Možná byl opilý slávou, spád událostí ho děsil, ale zároveň vzrušoval. Nejspíš se cítil, jako by surfoval na neustále rostoucí vlně, krásné a nebezpečné, pokaždé vyšší, hrozící pádem z čím dál větší výšky. Ale pro toho, kdo nikdy neměl co ztratit, nebylo nic příliš děsivé. Sám Miguel Ángel byl můra oslněná sluncem, svíčkou, která zářila příliš jasně, nedalo se to odvrátit.

⁵ Bible. České ekumenické vydání. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987.

⁶ Autor zde pravděpodobně přirovnává čekání biskupů k situaci, která nastala mezi Chile a Argentinou ve sporu o průliv Beagle. Tento územní spor trval přibližně od roku 1888. Pasáž naráží na jeho vyhocení v letech 1977-1978, kdy oba státy zbrojily, byly v pohotovostním režimu a vojáci v uniformách pouze čekali na rozkaz k boji. K tomu ovšem nikdy nedošlo, nejdříve kvůli nepříznivému počasí a poté kvůli intervenci papeže, který celý spor ukončil. (Pozn. překl.)

Posledním Fernándezovým úkolem bylo vysvětlit, jak to, že Miguel Ángel nedělal ve svých kázáních teologické chyby. Byl to nevzdělaný kluk, který propadl velikášství a drogám, žádný čtenář, natož studovaný. Zjistil, že chlapce každou středu převáželi k jednomu knězi do Santiaga, ten ho připravoval a klíčové úryvky ho učil nazpaměť. Fernández tohle spojení přerušil a spustil pohromu.

Poselství, která vidoucí předával, byla čím dál nesmyslnější, občas blábolil v neznámém jazyce po celou dobu výstupu, čímž konsternoval lidi, kteří přešli půl země, aby pár minut poslouchali toto nic. Začal pronášet výstřední věty bez jakéhokoliv náboženského významu. Jednoho dne vykřikl: „Panna Marie tvrdí, že nadešel čas oběda.“ Při jiné příležitosti ji dlouhé minuty vzýval, jen aby pak prohlásil: „Panna Marie nám dovoluje se teď jít vychcat.“ Najednou vyvěřely jeho potlačované homosexuální sklony a „s bratrskou láskou“ vášnivě líbal své kamarády na kopci. Nosil paruky, pro ztělesnění svatých se objevoval v čím dál extravagantnějších převlecích: oblékal si volné tuniky, pláště pošíité flitry se zlatými epoletami.

Vláda ho přestávala podporovat a zmínky v tisku se snížily na minimum.

„Panna Marie si přeje, abychom jedli hlínu!“ vykřikl jednoho dne a všechno šlo k čertu.

Tisíce poutníků sbíraly hlínu z vyprahlého kopce El Membrillar, lidé si ji cpali do úst a dívali se po sobě, mnoho z nich na pochybách, jiní přímo naštvaní, všichni byli k smíchu a stádo věřících se stále zmenšovalo. A to až do výročí prvního zjevení Panny Marie, na den svátku Bohorodičky, kdy před udivenými zraky poutníků, kteří nevěřili vlastním očím, přivezl někdo z družiny na vrchol kopce velký kartonový dort namalovaný na růžovo. Z něho energicky vyskočil Miguel Ángel jako nějaká třetířadá popstar na diskotéce a vyžadoval, aby všichni zazpívali Bohorodičce Panně Marii „hodně štěstí, zdraví“.

Rozhodující ránu kultu ušetřila sama církev. Psal se rok 1987, nadšení pro zjevení už silně opadlo a Chile navštívil papež Jan Pavel II., který na sebe připoutal pozornost všech chilských věřících a zcela ignoroval již jednadvacetiletého mladíka, který stále vystupoval na kopci, ale naslouchalo mu čím dál méně lidí.

S Miguelem Ángelem to šlo z kopce, církev zakázala svým kněžím o tématu mluvit. Chlapec strávil velkou část dospívání a období formování osobnosti promluvami k nikomu, obklopen lidmi, kteří tvrdili, že jim na něm záleží, ale teď zůstal téměř sám, doprovázelo ho jen několik dam, i tisk ho opustil. Psychicky to neunesl, stal se z něj alkoholik.

Ke konci roku 1988 již na kopci nevystupoval a zanechal promluvu s „Madonou“. Jeho pravé já si našlo cestu ven a konečná proměna proběhla teatrálně, melodramaticky a nemotorně, stejně jako celý jeho život: Miguel Ángel Poblete se objevil v tisku s prohlášením, že ho Panna Marie přeměnila v ženu, že se nyní jmenuje Karol Romanovová a je potomkyní posledních ruských carů. Byla to patetická labutí píseň typické celebrity toužící po poslední dávce popularity před propadnutím se do hlubin zapomnění. V závěru života, než 27. září roku 2008 ve dvačtyřiceti letech zemřel na cirhózu a krvácení do zažívacího traktu, udržoval na svém pozemku v Peñablance malý kult nazvaný „*Apoštolové posledních časů*“. Zůstala s ním hrstka jeho oddaných, v patřičném purpurovém hábitu zapisovali každé jeho vidění do knihy proroctví a dvacet čtyři hodin po smrti mu nařízli zápeštní tepnu, aby vyloučili katalepsii, neboť Miguel Ángel samozřejmě tvrdil, že se do kataleptických stavů dostává.

Jeho ostatky byly pochovány na hřbitově *Cementerio General* v Santiagu, průvod byl skromný, obřad stručný. Vidoucí zhasl jako laciná svíčka, jedna z těch, co představují velké věci, ale nakonec nejsou více než vosk, který se někde ve vedlejší kapli svatostánku rozteče, z těch, co svítí, jen dokud není nutné ji vyměnit za jinou.

V lednu téhož roku vystoupila skupinka starých žen na kopec El Membrillar znovu, tentokrát s nimi šel i Miguel Contardo, snad jediný kněz, který zůstal zjevením Panny Marie z Peñablanky věrný, kvůli čemuž byl vyloučen z jezuitského řádu. Tam, na místě zjevení, odsloužil mši a modlil se za všechny, i za ty, kteří v Pannu Marii z Peñablanky nevěřili nebo se věřícím vysmívali. Od události uběhlo dvacet pět let a na mši se dostavilo pouze dvě stě lidí. I přesto mluvil bývalý kněz s nadějí, když tvrdil, že Pannu Marii z Peñablanky uctívají v osmi zemích na třech kontinentech a že toto číslo zajisté ještě poroste. Staré ženy poslouchaly, přitisknuté k mříži, která lemovala toto pro ně svaté místo, kde prý kdysi jeden chudý chlapec, nejubožejší z ubohých, mluvil s Pannou Marií.

Pro Chile není typická ohleduplnost ani jemné zacházení, a už vůbec ne v oněch letech, kdy bez soudních rozhodnutí kradl stát mrtvolky a lidi, které dal zastřelit, obviňoval, že utekli se svými milenci nebo milenkami do zahraničí; lidé pověření státem dokonce například unesli a zavraždili nějakého chudáka truhláře závislého na alkoholu, aby ho obvinili z nešikovně provedené vraždy jednoho odborového předáka. Země velkých lží a přehmatů, řízená banánovým diktátorem, který, podobně jako Miguel Ángel, ve svých posledních letech vyměnil vojenské maskáče za republikánský oblek, aby neomaladě tvrdil

národu, oběti jeho železné pěsti, že „se změnil“. Zhroucení vidoucího můžeme chápat jako metaforu poslední etapy diktatury. Chile, země idiotských, nevzdělaných a neblahých sekt, jako byla ta Ramóna Castilla zvaného *Antares de la Luz*, který se prohlašoval za převtělenou dvojnickou duši Baracka Obamy, Sandra⁷, Bruce Leea, Leonarda da Vinciho a Chayanna⁸. V této někdy drsné a divoké zemi musíme být vděční tomuto vůdci, že nevyzýval k hromadné sebevraždě, masakru či obětem; nakonec musíme být vděční tomuto „vizionáři“, za nímž stála družina narkomanů, podporovala ho vláda vrahů a následovala zoufalá země na pokraji nervového zhroucení.

⁷ Roberto Sánchez-Ocampo, argentinský zpěvák a herec, také znám jako Sandro de América. Je považován za zakladatele argentinského rocku. (Pozn. překl.)

⁸ Elmer Figueroa Arce, latin popový zpěvák z Portorika. (Pozn. překl.)

3. Komentář k překladu

V této části práce se budu věnovat analýze výchozího textu, bez které se žádný správně vyhotovený překlad neobejde. Zprvu uvedu obecné informace o textu a stanovím si fiktivní zakázku, následně provedu stylistickou charakteristiku textu a rozbor stylových faktorů. V této části komentáře budu vycházet především z publikace *Současná stylistika* od Marie Čechové⁹, doplněné o poznatky z *Poetické funkce* od Romana Jakobsona¹⁰. Právě Marie Čechová ve své práci rozděluje stylové faktory na subjektivní a objektivní. Mezi subjektivní neboli individuální faktory řadí autora a jeho osobnost, objektivními jsou faktory, o kterých autor rozhoduje, ale zároveň stojí mimo jeho subjekt, jedná se o funkci, formu, kód a ráz komunikátu, místo a čas komunikace, adresáta, míru připravenosti a téma. V následné analýze překladu, kde rozeberu metodu překladu, překladatelské problémy a posuny, vycházím z prací *Umění překladu* od J. Levého¹¹, *Teória umeleckého prekladu* od A. Popoviče¹², *Capítulos de estilística funcional comparada* od J. Dubského¹³ a z *Vybraných problémů španělské stylistiky* od J. Králové¹⁴.

Příklady z textu originálu nebo jeho překladu uvedené v této části práce budou psané kurzívou. Za nimi bude vždy následovat závorka s písmeny „O“ jako originál nebo „P“ jako překlad a s označením čísla stránky.

3.1. Obecné informace o textu

V roce 2015 vydalo nakladatelství *Sudamericana*, které funguje v Argentíně, v Chile a v Uruguayi pod nadnárodní značkou *Penguin Random House*, první ze série knih o historii Chile takového, jak je neznáme – *Historia secreta de Chile* (Skryté dějiny Chile). Jedná se o první knihu Jorgeho Baradita, která se opírá o historická fakta a výzkum. Kniha se ihned stala bestsellerem, protože, jak je patrné z ukázek, podává informace srozumitelnou, zábavnou a velmi příjemnou formou, někdy až literární, zřejmě i proto, že autor do té doby psal pouze fikce.

⁹ ČECHOVÁ, Marie et al. *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

¹⁰ JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce*. Jinočany: H & H, 1995. ISBN 80-85787-83-0.

¹¹ LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 3., upr. a rozš. vyd. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.

¹² POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.

¹³ DUBSKÝ, Josef. *Capítulos de estilística funcional comparada*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

¹⁴ KRÁLOVÁ, Jana. *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-404-2.

Zmíněný první díl se stal populárním také díky tomu, že vypráví všeobecně známé historické momenty, ale z jiné perspektivy, s jinými, často utajovanými informacemi. V chilském tisku a propagačních nakladatelských materiálech byla kniha popisována jako „neautorizovaná biografie naší země“ znázorňující „druhou stranu Chile“¹⁵.

Díky dostupnosti pro široké publikum a úspěchu knihy vydal autor v následujících dvou letech ještě druhý a třetí díl. Trilogie zároveň hned v roce 2018 dosáhla národního rekordního počtu 260 tisíc legálně prodaných výtisků¹⁶. K roku 2020 číslo stoupl zhruba na 400 tisíc výtisků¹⁷. Jak by číslo narostlo při započítání nelegálního tisku a prodeje, není známo, nicméně i v tomto prostředí se kniha pohybuje na předních pozicích žebříčku. Knihy se stále vydávají v nových edicích a autor dopisuje a vydává další podobná díla jako například *La dictadura* (2018), *Héroes* (2019), *Rebelión* (2019).

3.2. Fiktivní zakázka

Překlad by měl vždy odpovídat, jak originálnímu komunikátu, tak zároveň požadavkům a cílům zakazníka. Proto jsem si pro svou bakalářskou práci vytvořila fiktivní zakázku.

Jako zadavatele překladu daných kapitol jsem zvolila nezávislý český kulturní čtrnáctideník *A2*, který spojuje kulturu a politiku. Jedná se o alternativní časopis, který publikuje texty literátů, publicistů, výtvarníků, hudebníků, akademických pracovníků, ale i texty jiné, které zaujmou a přispívají k vystižení a pochopení dnešní doby.

Budu předpokládat, že časopis chystá projekt *Měsíc s diktaturou*, v němž vydá dvě čísla plná textů na dané téma. Pomocí této iniciativy se snaží informovat české obyvatele o politických problémech mimo jejich zemi, rozšířit jim obzory a zároveň dodat poutavé a nečekané příběhy vedoucí k zamyšlení. Oblast Jižní Ameriky je pro toto téma jako dělaná a období diktatury generála Augusta Pinocheta v Chile také. Vybrané kapitoly popisující praktiky z daného období jsou do projektu zvoleny kvůli své tematice, ale také díky aktuální pověsti jejich autora a popularitě, které se v Chile dílo těší.

¹⁵ Články La Tercera [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.latercera.com/>

¹⁶ Baradit supera los 260 mil ejemplares vendidos de Historia secreta de Chile y publica una nueva edición de SYNCO. In: *librosalaire.cl* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://librosalaire.cl/2018/03/05/baradit-supera-los-260-mil-ejemplares-vendidos-de-historia-secreta-de-chile-y-publica-una-nueva-edicion-de-synco/>

¹⁷ Publican en formato bolsillo la trilogía Historia secreta de Chile. In: *Librosalaire.cl* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://librosalaire.cl/2020/05/15/publican-en-formato-bolsillo-la-trilogia-historia-secreta-de-chile/>

3.3. Překladačská analýza originálu

3.3.1. Stylové faktory

3.3.1.1. Autor

Pravděpodobně si ani neuvědomujeme, do jaké míry je postava autora pro rozbor díla a jeho význam důležitá. Autor do díla vnáší sebe, své zkušenosti, své znalosti, své zážitky, své sociální postavení, své záliby a mnoho dalšího. Do díla se promítá leckdy i nenápadně, jako například v kompozici textu, v řazení myšlenek, kterého si bez pozornějšího čtení nejspíše ani nevšimneme. Také je schopen ovlivnit veškeré zdánlivě objektivní faktory a uzpůsobit je svému vidění a cítění.

Jorge Baradit se narodil v roce 1969 ve Valparaísu v Chile. Již odmala se zajímal o historii, ale na univerzitě vystudoval grafický design, kterým se po dlouhou dobu živil. Z počátku psal smyšlené příběhy, především science fiction. Mezi jeho díla patří například *Ygdrasil* (2005), futuristické sci-fi odehrávající se v Mexiku, či *Synco* (2008), alternativní historie o událostech v Chile po roce 1973. Svými prvními knihami se zařadil do literárního proudu zvaného *Freak Power* – jde o snahu nabourat zažitá schéma realistické tvorby, oživit je, nemusí jít přímo o science fiction, ale o fantastično obecně. Za tuto tvorbu obdržel i několik literárních cen, nicméně slavným se stal až v roce 2015 s prvním dílem trilogie *Skryté dějiny Chile*, ze kterého pocházejí vybrané kapitoly. Ještě několik let se zároveň věnoval práci designéra, nicméně brzy se naplno oddal literatuře a historii. Vydal další dva díly trilogie a pokračuje s dalšími knihami na historická a společensko-politická témata. Již v roce 2017 řídil a moderoval pro chilskou státní televizní stanici *Chilevisión* pořad *Chile Secreto* (Skryté Chile). Na stejné stanici od září 2020 další příběhy z chilské historie ve stejnojmenném pořadu *Skryté dějiny Chile*.

Jak sám Jorge Baradit v nesčetných rozhovorech pro média uznává, objektivní výklad historie neexistuje, nicméně on se nám ji v dílech snaží ukázat alespoň z jiného úhlu. Snaží se vyvrátit tvrzení státu, který s historií manipuloval, odhalit pravdu, skrytá fakta, poukázat na jiné možnosti výkladu a také na opomíjené momenty. Zároveň píše tyto knihy, protože věří, že historie se opakuje a my bychom se z ní měli poučit. Snaží se přitáhnout pozornost lidí k historii a přilákat je, aby se o ni více zajímali. Proto se také v roce 2018 podílel na kampani *La Historia Importa* (Na historii záleží), v níž se akademici a historici snažili prosadit dějepis jako předmět povinný, nikoliv volitelný, i ve vyšších ročnících chilských škol.

Od roku 2020 se levicově zaměřený autor angažuje v politice. Kandiduje za Socialistickou stranu Chile a doufá, že se bude moci podílet na přípravě nové ústavy, pro jejíž změnu Chileané nedávno hlasovali v referendu.

3.3.1.2. Téma

Obě vybrané kapitoly z knihy *Skryté dějiny Chile* se tematicky věnují období Pinochetovy diktatury v Chile. První z nich provede čtenáře životem agentky tajné policie diktátorského režimu, která ho ovšem zamýšlela zradit, kdežto druhá čtenáře zasvětila do náboženského zázraku, který s největší pravděpodobností nakonec nebyl žádným zázrakem, nýbrž státní manipulací. Obě kapitoly odhalují praktiky režimu a obecně vystupují proti němu. Vycházejí sice z faktických a podložených dat, nicméně jako každý text odrážejí i autorův názor na danou problematiku a jeho snahu vyslat příjemci nějakou zprávu. Informace jsou tedy objektivní, nicméně zpracování autorem lze hodnotit jako subjektivní.

I když od konce diktátorského režimu uplynulo již několik desítek let, stále se jedná o ožehavé téma, proto jeho uchopení a rozvinutí poukazuje i na značné kvality autora. Každé téma je vždy spjato s určitými výrazy, stylem nebo prostředím, přestože je možné je zpracovat na mnoho způsobů.¹⁸ V tomto případě téma také velmi ovlivňuje přesnost informací a preciznost v psaní, v textu jsou přesně citována data, jména důležitých osob režimu, a kvůli zamýšlenému účinku autor přesně popisuje také procesy mučení, i přes jejich drsnou povahu.

3.3.1.3. Funkce komunikátu

Z české stylistické tradice vyplývá, že funkce komunikátu se řadí mezi nejvýznamnější objektivní stylové faktory, odvíjí se od ní totiž mnoho jiných faktorů¹⁹, proto tuto část rozeberu podrobněji.

Základní funkcí téměř každého textu je funkce sdělná, text má předat informace. Ta bývá doplněna o funkce další.²⁰ Převažující funkcí vybraného textu je funkce věcně sdělná. Konkrétněji v jejím vyčlenění věcně informační. Autor nám sděluje historická fakta a data, objektivní informace. Vzhledem k tomu musí text již ze své podstaty zahrnovat i funkci vzdělávací, i když nelze hovořit o funkci odborně sdělné, protože text rozhodně není psán s odstupem, autor do něj promítá sebe a své emoce, ztotožňuje se s obyvateli Chile a

¹⁸ Čechová, 86.

¹⁹ Čechová, 79.

²⁰ Čechová, 79.

nevyužívá příliš odborných termínů. Pokud prozkoumám funkci věcně sdělnou do detailu, odhalím v textech i persvazivní znaky, oba dva jsou například vždy zaměřené proti Pinochetovu režimu. Nachází se zde tedy pouze jednostranná kritika, která se snaží ovlivnit i názor čtenáře. Zároveň je zde snaha vyvolat ve čtenáři uvědomění, poučit ho a pozměnit jeho budoucí chování.

Autor také využívá mnoho metafor, metonymií, obrazných a expresivních pojmenování nebo personifikace, proto by bylo vhodné některým částem textu přisoudit i funkci esteticky sdělnou. Je pravděpodobné, že pokud by autor zvolil pouze funkci věcně sdělnou, neoslovil by tolik čtenářů, protože by text nebyl tak záživný a zábavný, zároveň by ze stejného důvodu jeho knihy nechtěli ani nakladatelé.

Autor je v tomto ohledu velmi náročný, což zvyšuje náročnost i pro překladatele, protože skloubit všechny charakteristiky těchto funkcí dohromady je obtížné.

Výše uvedená tvrzení bych ještě ráda doplnila o rozdělení Romana Jakobsona, který vyděluje šest jazykových funkcí podle šesti základních činitelů komunikace: referenční (zaměřuje se na objekt komunikace), emotivní (zaměřuje se na mluvčího), konativní (orientuje se na adresáta), fatickou (zaměřenou na kontakt), metajazykovou (zaměřenou na kód) a poetickou (soustředí se na sdělení samo o sobě)²¹. Tyto funkce se většinou vzájemně doplňují.

V textu lze nalézt dvě dominantní funkce – referenční a poetickou. Referenční, protože celý text má čtenáře informovat a poučit o daných událostech. Poetickou, protože text na něj má zároveň zapůsobit všemi svými básnickými figurami, přirovnáními, metaforami, metonymiemi, personifikacemi a dalšími. Těmi jsou obohaceny i naprosto obyčejné obrazy, jak lze pozorovat například na začátku kapitoly o Ingrid Olderockové: *Los ojos bailan, los árboles de la calle giran y la sangre sale desde su cabeza como una tela que la envuelve, la amarra, la hace trastabillar y caer otra vez.* (O, 113)

Uvedme zde několik dalších příkladů. Druhý text o Panně Marii je díky svému tématu poetičtější než text první, proto v něm najdeme více takových prvků. V následujícím příkladu synekdochy je použit podmět *gargantas*, tedy hrdla, ve významu lidé: *Estas gargantas ásperas de polvo y espino eligen el llanto, la figura en el cielo, la ostia invisible y el sudor de sangre.* (O, 139) V jiném případě je k poetičnosti využíváno stylistické

²¹ Jakobson, 78-82.

ozvláštnění, kdy je spojen neurčitý člen *un* s přídavným jménem *sorprendido* v antepozici a zároveň s konkrétním pojmenováním osoby monsignora: *Jaime Fernández le preguntó a un sorprendido monseñor Valenzuela...* (O, 144) V obou textech také opakovaně vstupuje do textu autor pomocí výrazu *imagino que* nebo pouhým *imagino*, čímž vytváří paralelismus napříč texty. *Me imagino lo que pensaba Carlos mientras el tiempo transcurría...* (O, 118) *Imagino a los obispos desilusionados. Los imagino rogando que fuera cierto.* (O,144) *Imagino a Miguel Ángel devastado.* (O, 145) Paralelismus je možné pozorovat také na straně 143 v textu originálu o zjevení, kde se na začátku třech po sobě jdoucích odstavců objevuje konstrukce *supo que*, nebo v tomtéž textu v jednom odstavci na straně 140 v podobě konstrukce *quizás era cierto*.

Velmi výrazným prvkem poetické funkce je využití ironie v textu. Ironie je dle *Slovníku cizích slov*²² definována jako „úmyslné a průhledné vyjádření protikladem, výsměch, zesměšnění“, a přesně to zde autor praktikuje. S odstupem líčí zjevně negativní činy a události jako pozitivní a zesměšňuje je. Nejvýraznějším příkladem by byly poslední věty druhé kapitoly: *En este país a veces burdo y salvaje, hay que agradecerle a este líder que no haya llamado al suicidio colectivo, a la masacre o al sacrificio, hay que agradecerle por eso a este «iluminado»...* (O, 149)

V menší míře lze v textu vyzorovat i funkci konativní, autor se snaží ovlivnit čtenářův názor nebo ho přinejmenším alespoň přimět k zamyšlení. To souvisí i s funkcí expresivní, kdy se autor snaží vyvolat ve čtenáři pocit národní sounáležitosti pomocí odkazů na soudržnost Chileanů a používáním první osoby množného čísla. Tyto dvě funkce bohužel v překladu nemohou působit na českého čtenáře stejně, ani v případě, že zachováme vyjadřování a styl autora. Nicméně není to ani žádoucí, protože pro českého čtenáře má text opravdu především první dvě hlavní funkce, a čtou ho tedy s větším odstupem než čtenáři originálu.

...ningún escritor decente se acercaba a nuestras fronteras pestilentes, estábamos solos y abandonados en el sur del mundo, encerrados en una pieza estrecha con perros salvajes, y nadie nos venía a ayudar. (O, 140)

Toto hromadné zahrnutí čtenáře do textu a obrácení se na něj přímo v následující pasáži bychom mohli klasifikovat taktéž jako funkci fatickou.

²² LINHART, Jiří a kolektiv. *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog, 2010, s. 176. ISBN 80-7382-006-4.

Ahí se torturaba por última vez, ahí se inyectaban venenos que te mataban en terrible agonía antes de meterte en un saco, hacerte cruzas Santiago en el maletero de un auto y ser arrojado al mar... (O, 117)

Nakonec v textu najdeme i jednu zmínku z pole metajazykového, i když metajazykovou funkci tomu dodávám spíše v překladu vysvětlením španělské výslovnosti v případě:

En la televisión, los programas de concursos arreciaban, el Jappening con Ja... (O, 138)

V televizi přibývalo soutěžních pořadů, v komediálním programu Happening, Chilany typicky vyslovováno „chapenik“ ... (P, 13)

3.3.1.4. Míra připravenosti, forma, ráz a kód komunikátu

Výchozí texty jsou v psané formě a stejně jako většina psaných textů mají i tyto veřejný ráz. Nejsou vytvořené spontánně, tudíž jim musel předcházet výzkum spolu se shromažďováním materiálů a několika úpravami. Z toho vyplývá vysoká míra připravenosti komunikátu, která se projeví ve všech jeho složkách od výběru vhodného slovníku po vhodné syntaktické uspořádání. S čímž souvisí i kód textů, kterým je spisovný jazyk.

Přestože se nejedná o komunikát mluvený, je zde již zmíněná snaha navázat kontakt se čtenářem. Nicméně nedochází k přímému kontaktu, a tudíž příjemce nemůže ovlivnit formu komunikátu. Z důvodu psané formy zde také nenajdeme výrazné paralingvální prvky. Text je pouze členěn na odstavce, a pokud se objeví přímá řeč či speciální výraz, je text ohraničen uvozovkami. Na uvozovky je třeba si dát při překladu pozor, protože ty se ve španělské a české tradici liší (viz oddíl syntaktické a gramatické roviny). Texty jsou monologické, ale pro jejich oživení využívá autor občasný dialog, ten souvisí i s již zmíněným poetismem a estetickou funkcí.

3.3.1.5. Čas a místo komunikace

Text je zasazen do období diktatury Augusta Pinocheta (1973–1990), což lze označit jako nedávnou událost, tudíž z časového hlediska není nutno dělat jakékoliv úpravy. Nutné je se umět vcítit do atmosféry té doby, popřípadě do sociálního prostředí, které v daný moment existovalo. Jazyk se od té doby do vydání díla či dodnes, do doby vzniku překladu, také nijak výrazně nezměnil. Časový odstup mezi původním textem a překladem je pouze šest let, během kterých nedošlo k žádným významným událostem či změnám, tudíž ani toto

není nutné v překladu zohlednit. Text se snaží o relativní nadčasovost, i když je možné, že se k daným historickým momentům v budoucnu ještě objeví nové poznatky či důkazy.

Na druhou stranu původní místo komunikace je nutné v překladu zohlednit. Hraje v textu originálu velkou roli. Ať už jde o chilské podnebí, geografii, chilskou povahu, tradice, kulturu, znalost chilských právních a politických orgánů atd. Autor Chilan píše pro svůj národ, pro Chilany, s nimiž se ztotožňuje, k nimž promlouvá, apeluje na vše, co mají společného, jako by se snažil říct „jsme v tom spolu“. Proto je místo komunikace a zároveň místo, kde se děj odehrává, velmi důležité. Pro ilustraci uvedu příklad:

En la Alameda, buses gratuitos trasladaban no solo a creyentes, sino también a las señoras de colores de CEMA-Chile, organismo dirigido por la esposa de Pinochet, Lucía Hiriart. (O, 142)

V tomto případě je Alameda pro obyvatele Chile přibližně stejně známá jako Václavské náměstí pro obyvatele České republiky, podobný případ nastává u organizace CEMA-Chile. Tyto a podobné překážky tedy vyvstávají, co se místa textu týče. Alespoň částečně se je snažím řešit vnitřními vysvětlivkami, nicméně i přesto s nimi mohou nastávat problémy.

V Santiago vyjížděly z Alamedy autobusy a převážely bezplatně nejen věřící, ale i dámy v barvách organizace pro pomoc ženám CEMA-Chile, kterou vedla Pinochetova manželka, Lucía Hiriartová. (P, 16)

3.3.1.6. Adresát

Autor by měl předem počítat s adresátem a jeho percepcí textu. Správná percepce ze strany příjemce, tedy totožná se záměrem autora, je totiž nejvyšší komunikační cíl textu.²³

Ideálním adresátem původního textu je chilský čtenář se zájmem o dějiny. Adresát by měl být kultivovaný, protože autor je, co se týče kontextu, velmi náročný, počítá se širokou škálou znalostí a se všeobecným rozhledem.

Na druhou stranu je dílo všeobecně dostupné a snaží se mít co největší dosah, nicméně hrozí, že pokud adresát o daných historických momentech nic neví, neporozumí úplně všemu a mohly by mu uniknout nějaké souvislosti či skryté významy. V tomto případě by nedošlo k plnému porozumění textu, ale i tak by čtenáře četba obohatila.

²³ Čechová, 91.

Jazykově se nejedná o text komplikovaný, autor používá běžný španělský jazyk typický pro Chile, tedy španělštinu podle Španělské královské akademie, ale s běžnými jihoamerickými výrazy, které lze zaslechnout v ulicích chilských měst, jedná se například o slovo *el micro* s významem *autobus*.

Z předchozích informací a z toho, co o textu a autorovi víme, odvozují, že autor při psaní rozhodně měl adresáty, občany Chile, na paměti a text vytvořil tak, aby byl srozumitelný pro všechny, ale ti vzdělanější si v něm našli i něco navíc. Zároveň ho tvořil opravdu pro Chilany, protože, jak již bylo několikrát zmíněno, se s nimi ztotožňuje. Možná píše až familiárně, jako by se osobně znal s každým svým adresátem.

Bohužel i při sebelepším překladu nebude mít dílo na své čtenáře tak velký dopad, jako má v původním znění na obyvatele Chile. Autor má zároveň tu výhodu, že kdyby původní zamýšlený chilský adresát neporozuměl, konalo se mnoho rozhovorů a besed a kniha spustila takovou vlnu zájmu o daná témata, že by mu bylo obratem vše vysvětleno.

3.4. Cílový čtenář překladu

Vzhledem k vytvořené fiktivní zakázce je příjemcem překladu český čtenář časopisu *A2* se zájmem o kulturní a politické dění a historii. Žádoucí je, aby měl alespoň minimální zájem o oblast Jižní Ameriky nebo základní informace o dané problematice. Bez jakýchkoliv znalostí daného prostředí či přinejmenším tematiky by nejspíše překlad nebyl zcela srozumitelný a nesplnil svůj účel, stejně jako by to nedokázal ani ve svém originálu. Pro neznalce je například těžké se zorientovat v proti sobě stojících organizacích a v hodnotách, které zastávají, nebo ve všech typech represivních složek režimu.

Text je již sám o sobě poměrně náročný, proto se na českého příjemce snažím dbát přizpůsobením překladu, a to především poměrně velkým množstvím vnitřních vysvětlivek, které ovšem nebylo možné dodat všude, proto jsem někdy musela volit méně šetrnou metodu poznámky pod čarou či se vysvětlení zcela vzdát (podrobněji v oddílu stylistické roviny).

3.5. Stylistická charakteristika textu

Z výše popsaných stylových faktorů a ostatních informací by měla být odvozena konečná stylistická charakteristika textu.

Ve španělské tradici by původní text patřil k žánru tzv. *crónicas*, které se řadí především do publicistiky a historiografie, ale zároveň jsou i texty uměleckými. Ve španělsky psané literatuře se tento žánr těší velké popularitě a v posledních letech zažíváme jeho velký vzestup. Nejčastěji se mu věnují spisovatelé a novináři, jako příklad mohou sloužit Mexičané Elena Poniatowska a Carlos Monsiváis, Chilan Pedro Lemebel nebo Španěl Javier Marías.

Texty nemají danou strukturu, většinou se skládají pouze z nadpisu, textu samotného a závěru. Jedná se o vyprávění historických událostí. Ty zachycují určitý okamžik, danou dobu, ideálně dobu, kterou autor sám prožil, aby mohl do vyprávění vstupovat nebo do něj vkládat své názory a poznatky. Charakteristické je pro ně tedy podání informací, které jsou na jednu stranu objektivní a na druhou stranu také založené na subjektivní interpretaci autora, ten se ale od faktů nesmí odchýlit. Vždy by měly být dodrženy základní rysy textu – jednoduchost, srozumitelnost a přesnost. Autor zároveň do *crónicas* vkládá svůj styl, proto jsou velmi často doplněny o literární prvky, z nichž většina nemá pouhý estetický význam, ale i ten obsahový.

V české stylistice vydělujeme tyto základní funkční styly: prostěsdělovací, odborný, administrativní, publicistický, řečnický a umělecký²⁴. Každý ze stylů se vyznačuje určitými komunikačními specifiky a vyděluje se na základě objektivních stylových faktorů, nicméně je nutné brát v potaz, že autor si je subjektivně přizpůsobuje a navíc, že se mnohdy prolínají.

Španělskému žánru *crónicas* se v české žurnalistice nejvíce blíží fejetony či sloupky, kvůli výraznému subjektivnímu rázu sdělení, ale *crónicas* jsou obvykle rozsáhlejší. Kvůli rozsahu a vysoké míře informativnosti textu zařazují španělský žánr do českého stylu populárně naučného v kombinaci se stylem uměleckým. Populárně naučný styl sice spadá pod styl odborný, nicméně text pro toto zařazení splňuje všechny rysy. Zaměřuje se na zájemce, kteří nemají velké poznatky z oboru, čemuž je přizpůsobena terminologie, která se objevuje pouze v nezbytné míře. Ve stylu odborném by se autor sice neměl uplatňovat

²⁴ Čechová, 98.

téměř vůbec, ale v současné odborné komunikaci dochází ke stále většímu uvolňování komunikačních norem²⁵. Navíc populárně naučné texty jsou většinou zpracovány formou beletrizace, v níž lze uplatňovat hovorovější vyjadřování a osobní styl. Prostředkem beletrizace také bývá použitý slohový postup vypravovací.²⁶ Beletrizace v případě vybraných textů již přesahuje do stylu uměleckého, proto jsou texty na pomezí těchto dvou stylů.

²⁵ Čechová, 90.

²⁶ Čechová, 224.

3.6. Metoda překladu

Při překladu jsem se řídila výše popsanou fiktivní překladatelskou zakázkou. Zároveň jsem před překladem provedla analýzu textu na základě prací Marie Čechové a Romana Jakobsona. Na řadu samozřejmě přišly tři fáze, které by dle Jiřího Levého měl proces překládání splňovat – pochopení předlohy, její interpretace a následné přestylizování.²⁷ Zároveň bylo nutné neopomenout všeobecně uznávanou zásadu iluzionismu a neporušit čtenářovu „představu“, že čte text originální.²⁸ Vzhledem k výběru textu bohužel nemůže být dodržena i totožnost zážitku čtenářů originálu a překladu, protože čtenář překladu má k popisovaným událostem mnohem vzdálenější vztah, nijak se ho netýkají, a tudíž v něm nevyvolají stejné pocity jako ve čtenáři originálu, což je ovšem podle J. Levého zcela přirozené.²⁹

Při překladu vyvstalo několik problémů, z nichž první se vyskytl již při porozumění. Bylo nutné si dohledat všechny potřebné reálie a vysvětlení, pochopit všechny metafory a odhalit za zdánlivě obyčejnými tvrzeními jejich skryté významy. Když v této oblasti bylo vše vysvětleno, nastal problém v předání. Některé informace se zdály být banální, u jiných byla formulace těžší. Jak jsem již několikrát zmínila, mnoho významů bylo nutné více vysvětlit. V některých případech překlad také ztrácí původní básnické vyjádření, protože z hlediska české gramatiky a stylistiky není možné ho zachovat. Tento problém nastal například při překladu abstraktních výrazů, které v českém jazyce v daných kontextech není možné využít, jak rozeberu níže. Zároveň je také původní text více postaven na jmenných vyjádřeních, což odporuje české tradici, která je vystavěna na slovesech. S tím souvisí délka vět, která je součástí autorova stylu. V překladu ji striktně dodržuji a žádné ze souvětí nerozděluji.

Většinu rysů originálu jsem se snažila při překladu zachovat do nejvyšší možné míry, ale v některých případech to zkrátka možné nebylo.

²⁷ Levý, 53-83.

²⁸ Levý, 40-42.

²⁹ Levý, 42.

3.7. Překladatelské problémy a posuny

3.7.1. Lexikální rovina

3.7.1.1. Výrazy vázané na chilskou realitu

Micro, neoprén

Oba výrazy jsou typické pro oblast Latinské Ameriky, pochází odtamtud, a ve Španělsku se nepoužívají. Výraz *micro*, který se používá pro autobusy, je možné najít ve slovníku amerikanismů³⁰. V textu je navíc matoucí, že v jednom případě používá autor spojení *paradero de buses* a v druhém *paradero de micros*. Druhý, typičtější pro Chile, je výraz *neoprén*, kterým se hovorově v okruhu drogově závislých označuje toluen. Při překladu textů, které vznikly mimo oblast Španělska, je proto nutné si na takové výrazy dávat pozor, protože je většinou neznáme, a pokud ano, mohou mít jiný význam, než je jim oficiálně přisuzován Španělskou královskou akademií.

La Discotheque, La Venda Sexy

Oběma výrazy je v originálním textu označován dům, ve kterém docházelo k mučení lidí. Francouzský výraz *La Discotheque* zachovávám, protože je z něj patrné, k jakému slovu odkazuje, a zároveň je i ve španělském textu cizím výrazem. Navíc je jasně vymezeno, že se jedná o název. Ovšem při výskytu označení *La Venda Sexy* jsem se z důvodu významu, který se za názvem skrývá, rozhodla pro překlad do češtiny. Slovo *sexy* bylo možné zachovat, ale pro slovo *venda* volím překlad páska, jako odkaz ke způsobu, kterým se mučilo.

*Chile está lleno de adultos que aún no saben en qué trabajaban sus padres durante esos años en **La Discotheque**, a la que también llamaban **La Venda Sexy** por el tenor de los vejámenes.* (O, 117)

*V Chile je dodnes plno dospělých, kteří nevědí, jak se živilí jejich rodiče v éře **La Discotheque**, domu také nazývaném **Sexy Páska** kvůli obvyklému způsobu mučení.* (P, 10)

Počítání pater

Při překladu je důležité neopomenout sémantické hledisko jazyků, protože realita, která nás obklopuje a na kterou jsme zvyklí v naší zemi, může být pro obyvatele jiného státu,

³⁰ Asociación de Academias de la Lengua Española. *Diccionario de americanismos* [online]. Dostupné z: <https://lema.rae.es/damer/?key=>

v tomto případě dokonce jiného kontinentu, zcela odlišná. V textu se objevuje typický případ, na kterém sémantickou odlišnost ukazuje i J. Levý v *Umění překladu*, a tím je počítání pater. V Česku jsme zvyklí počítat přízemí a až po něm první patro, ale například v USA, v Rusku či v Chile je zvykem počítat od povrchu země, tedy první patro je pro ně naše přízemí.³¹

...hasta que la asignaron al cuartel de calle Irán 3037, comuna Macul, una casa de dos pisos de jardines amplios y apenas separada de las casas contiguas. (O, 116)

...přiradili jí základnu v ulici Irán číslo 3037, ve čtvrti Macul v Santiagu de Chile, patrový dům s rozlehlou zahradou, který nestál moc daleko od sousedních domů. (P, 10)

Organizace

V obou textech se nachází zkratky institucí, které byly za diktátorského režimu všeobecně známé. Ty v dnešní době a navíc českému čtenáři nejspíš nic neřeknou. Jedná se například o DINA, MIR, CUT, CNI, CEMA-Chile.

Zkratky vždy ponechávám, doplňuji je o vnitřní vysvětlivky a do poznámky pod čarou dodávám jejich španělské znění. Vyskytují se zde dva zvláštní případy. Prvním je zkratka *la Dina*, která se ve španělském textu objevuje pouze s počátečním velkým písmenem a se členem, jako by se nejednalo o zkratku, ale již lexikalizovaný úzus. V překladu ji uvádím, jak je zvykem a jak uvádím i ostatní zkratky, se všemi písmeny velkými.

...y que poseía un historial de espanto como torturadora de ese regimiento monstruoso que fue la Dina, una subordinada directa del general Manuel Contreras. (O, 114)

...a že její životopis naháněl hrůzu, protože pracovala jako mučitelka pro zřůdnou instituci, jakou byla chilská tajná policie DINA řízená generálem Manuelem Contrerasem. (P, 8)

Druhým zvláštním případem byly dva výrazy vztahující se k hnutí MIR. *La militancia* znamená v daném kontextu *členové hnutí*, ti jsou zároveň označováni jako *los miristas*. Pro českého čtenáře může být ustálený překlad *miristé* poněkud nezvyklým a z počátku se může domnívat, že jde o překlep, nicméně vzhledem k zažité tradici překladu tohoto slova ho ponechávám.

³¹ Levý, 70.

La militancia era un infierno aún peor, los miristas habían caído como moscas durante la década de los setenta, incluido su líder Miguel Enríquez. (O, 115)

Být členem MIR představovalo ještě horší peklo, mnoho miristů, včetně jejich vůdce Miguela Enríqueze, padlo během sedmdesátých let do rukou nepřátel. (P, 9)

Největším dilematem byl překlad slova *Carabineros*. To označuje chilské státní bezpečnostní složky, které v zemi působí od roku 1927. Otázka zněla, do jaké míry je vhodné ponechat v překladu exotizující výrazy. Z analogií, které v češtině existují, se nabízí buď označení karabiniéři, nebo karabiníci. Slovo karabiniéři je využito právě pro označení chilských *Carabineros* například v knize *Dějiny Latinské Ameriky*³². Na druhou stranu je toto slovo velmi typické pro označení italských bezpečnostních složek, které bude zde v Evropě více známé. Ovšem tyto italské jednotky se spolu s dalšími evropskými jednotkami vojáků, které využívaly, nebo využívají, pušku nazývanou karabina, také označují synonymem karabiníci. Z tohoto důvodu bylo nelehké zvolit jednu z nabízených variant. Ty by samozřejmě musely obsahovat poznámku pod čarou s bližším vysvětlením pojmu a funkce složek. Vzhledem k tomu, že záměr textu není poučovat o povaze chilské bezpečnosti a jejích institucích, ale podat informace o historické události, rozhodla jsem se po vzoru Jarky Stuchlíkové³³ ponechat zcizující výraz, upozorňující na to, že se pohybujeme v jiné kultuře. Při prvním výskytu slova tedy dodávám vnitřní vysvětlivku do textu a ponechávám původní španělské označení:

...oficial de Carabineros... (O, 113)

...důstojnice státních policejních složek Carabineros... (P, 8)

...que había estado en el primer destacamento femenino de Carabineros de su historia... (O, 114)

...že patřila do první ženské jednotky v historii Carabineros... (P, 8)

V případech, kdy je slovo vhodné přeložit jako přídavné jméno ho již zaměňuji pouze za výraz *policejní*:

Una ambulancia de Carabineros (O, 114)

Policejní sanitka (P, 8)

³² POLIŠENSKÝ, Josef et al. *Dějiny Latinské Ameriky*. Praha: Svoboda, 1979, s. 522.

³³ STUHLÍKOVÁ, Jarka. *Indiáni, politici, plukovníci. Život české rodiny v Chile 1969-1973*. Praha: Panglos, 1997. ISBN 80-902205-3-3.

Ke slovu *Carabineros* se váže v textu i přídavné jméno *institucional*, které taktéž překládám jako *policejní*:

hospital institucional (O, 115), *...revolver calibre 38 institucional, con marca de Carabineros de Chile...* (O, 115), *las escopetas de carabineros.* (O, 138)

policejní nemocnice (P, 12), *...policejní revolver kalibru 38 s označením chilských Carabineros...* (P, 9), *policejní pušky.* (P, 13)

3.7.1.2. Expresivita

Mear

Ačkoliv ve španělském jazyce je sloveso *mear* poněkud expresivnější, používá se v běžné konverzaci mezi kamarády. Ovšem, kdybych ho přeložila jako pouhé *vyčurat se*, znělo by v kontextu dětinsky. Naopak s variantou *vymočit se* je v češtině spojena formálnost. Z úst narkomana by tedy obě varianty zněly směšně. Proto musím zvolit sloveso, které je v českém jazyce o stupeň expresivnější, než je v původním textu, dojde tedy k **intenzifikaci** významu, nicméně se domnívám, že je v kontextu zvoleno vhodně, podtrhuje absurditu scény a hodí se do úst postavy.

*En otra ocasión la invocó durante largos minutos solo para decir: “La Señora dice que podemos ir a **mear** ahora”.* (O, 146)

*Při jiné příležitosti ji dlouhé minuty vzýval, jen aby pak prohlásil: „Panna Marie nám dovoluje se teď jít **vychcat**.”* (P, 19)

Gordita, bajita

Zakončení *-ito, -ita* ve španělštině signalizuje zdrobnělinu. Ovšem u této problematiky je třeba brát v potaz, že španělsky mluvící lidé, zejména v Latinské Americe, se ke zdrobnělinám staví mnohem pozitivněji než Češi, nejsou pro ně takovým ozvláštňením a využívají je v řeči často. Kdežto pro Čecha zdrobnělina do každodenní komunikace nepatří, schovává si ji do soukromé sféry. Z tohoto důvodu se v textu nehodí překládat zdrobněliny doslova, nicméně se snažím, aby nedošlo k úplné **nivelizaci** (ztrátě expresivity) a jemnější nádech jim přisuzuji.

*Los vecinos miran aterrorizados a esta mujer madura, **gordita** y callada...*

*Nadie en el barrio sabía muy bien quién era esta oficial de Carabineros silenciosa, **bajita**, sola...* (O, 113)

*Sousedům nahání hrůzu pohled na tu dospělou ženu, **obtloustlou** a tichou...*

*Nikdo z ulice přesně nevěděl, kdo byla tato mlčenlivá, **drobná** samotářka, důstojnice státních policejních složek Carabineros...* (P, 8)

3.7.1.3. Problematické výrazy

Amante

Problém s podstatným jménem *el/la amante* vyvstává úplně na konci textu o spiknutí a spočívá v tom, že jedním slovem v množném čísle lze v tomto případě ve španělském jazyce označit jak rod mužský, tak rod ženský. Aby dávala věta smysl, v českém jazyce je nutné přistoupit k **amplifikaci** a vyjádřit stejný sémantický obsah jednoslovného španělského výrazu více slovy.

*...el Estado robaba cadáveres, acusaba a sus fusilados de haberse fugado con **sus amantes** al extranjero...* (O, 148)

*...kradl stát mrtvolu a lidi, které dal zastřelit, obviňoval, že utekli se **svými milenci nebo milenkami** do zahraničí...* (P, 20)

Decir

V textu se slovo *decir* objevuje několikrát v kontextu „někdo tvrdil, že něco tak je“, což lze v češtině šikovně nahradit slovy, která vyjadřují neurčitost jako například *údajně, prý...*

*No se sienten abandonados porque encontraron una antena humana, **dicen**.* (O, 139)

*Necítí se opuštěně, protože **prý** našli lidskou anténu.* (P, 14)

*Nada iba a hacerlos renunciar a aquello que **decían** haber visto con sus propios ojos.* (O, 145)

*Nic je nemohlo přimět odmítnout to, co **údajně** viděli na vlastní oči.* (P, 18)

U slovesa *decir* mimo jiné dochází k dalšímu velmi častému překladatelskému jevu, kterým je **divergence**. Sloveso lze překládat do češtiny různými výrazy, které upřesňují jeho význam.

«*Póngala al revés*», **le dijeron**. (O, 143)

„*Otočte ji vzhůru nohama*,“ **radili mu**. (P, 16)

Opačný jev, nazývaný konvergence, se v překladech také často využívá.

Invierno

Slovo *invierno*, tedy zima ve významu ročního období, není samo o sobě problematické, ovšem v daném kontextu je nutné upřesnit jeho význam a odlišit ho od zimy v podobě pocitu chladu. I přesto, že spolu tyto dva jevy souvisí, by čtenářům nemuselo být jasné, že se jedná o zimu jakožto roční období, protože je text situován do období českého léta, a málokoho napadne, že v tu dobu je v Chile oficiálně období zimy. Pochopení ani plynulosti textu tento jev nebrání, ale došlo by tím ke zbytečné ztrátě reálie, proto jsem se nakonec rozhodla dodat vnitřní vysvětlivku:

Era invierno pero sudaban... (O, 115)

Potili se i přesto, že podle kalendáře byla zima... (P, 9)

Psique

Psique je sám o sobě složitý výraz. Nejprostší překlad by zněl *duše*, v kontextu filozofie či psychologie se využívá výrazu *psyché*. Výraz *psyché* by se do textu hodil, protože by ho ozvláštnil a přispěl by k jeho odbornosti i uměleckosti. Nicméně vzhledem k záměru vytvořit text pro všechny co nejsrozumitelnější, a také vzhledem k tomu, že toto slovo nehraje v textu významnou roli, jsem při jeho prvním výskytu zvolila raději obvyčejnější překlad *duše*:

...inclinado a impersonar imágenes femeninas y consumidor de cuanto químico pudiera embotarle la mente para calmar los animales desbocados que le pateaban la puerta de la psique. (O, 140)

*...a který tíhnul k převtělování se do ženských postav a konzumoval veškeré možné ohlupující chemikálie, aby uklidnil divokou zvěř, co mu kopala do dveří **duše**.* (P, 15)

Při druhém výskytu jsem se od původního slova úplně odklonila, a to ze dvou hlavních důvodů. Za prvé, ve španělštině se i v běžné promluvě používají explicitnější a umělecké

výrazy, na což v češtině nejsme zvyklí. Na jednu stranu tedy přizpůsobuji text českému příjemci, ubírám výrazu uměleckost a **standardizuji** ho. Za druhé z hlediska významu bylo potřeba informaci podat srozumitelnějším způsobem, tudíž na druhou stranu dochází k **explikaci**. Domnívám se, že to není vůbec na škodu, protože i kdyby autorův záměr byl odkázat druhou zmínkou k té první, málokterý čtenář by si to opravdu spojil.

Su psique explotó, se volvió alcoholico. (O, 147)

Psychicky to neunesl, stal se z něj alkoholik. (P, 19)

Silenciosa, callada

U této dvojice je potřeba si v textu ohlídat přesnost překladu, protože v případě slova *silenciosa* se popisuje, jaká byla Ingrid Olderocková, když žila, zachycuje to její povahu a chování.

*Nadie en el barrio sabía muy bien quién era esta oficial de Carabineros **silenciosa**, bajita, sola... (O, 113)*

*Nikdo z ulice přesně nevěděl, kdo byla tato **mlčenlivá**, drobná samotárka, důstojnice státních policejních složek Carabineros... (P, 8)*

Oproti tomu jeho synonymum *callada* se pojí s aktuálním stavem důstojnice, kdy leží na zemi, krvácí a dochází jí síly. Je tedy důležité věnovat pozornost kontrastu těchto dvou slov.

*Los vecinos miran aterrorizados a esta mujer madura, gordita y **callada**; era una vecina tranquila, quizás un tanto nerviosa. (O, 113)*

*Sousedům nahání hrůzu pohled na tu dospělou ženu, obtloustlou a **tichou**; jako sousedka byla bezproblémová, snad trochu vznětlivá. (P, 8)*

La Virgen

Označení pro *Pannu Marii* se v textu vyskytuje několik. Proto jsem pro každé z nich zvolila vždy stejný překlad a striktně ho dodržuji. Při překladu hlavního výchozího slova *la Virgen* dochází k **amplifikaci**, protože v češtině se nejběžnější výraz *Panna Marie* skládá z většího počtu lexikálních jednotek než ve španělštině. Ve výchozím textu se několikrát

objeví zdobnělina, tedy slovo *la Virgencita*. V tomto případě se držím španělského vzoru a překládám jako zdobnělinu *Panenka Marie*. Při výskytu slova *la Señora*, ve stejném významu jako *la Virgen* využívám překladu *Madona*, abych text ozvláštnila stejně, jako je ozvláštněn originál, a dodala do něj synonyma. U posledního označení Panny Marie pro změnu dochází ke **kondenzaci**, kdy lze víceslovné španělské spojení *madre de Jesús* přeložit českým jednoslovným výrazem *Bohorodička*.

3.7.2. Syntaktická a gramatická rovina, normativní úzus

3.7.2.1. Aktuální větné členění

Oba jazyky mají slovosled poměrně volný, což ovšem neznamená, že pro něj neexistují žádná pravidla. Čeština je jazykem flektivním, gramatické funkce vyjadřuje flexí, a tudíž nemá pevně dané místo větných členů ve větě. Slovosled se proto řídí převážně tzv. aktuálním větným členěním, které reflektuje výpovědní perspektivu mluvčího. Toto pravidlo se projevuje tak, že na počátku vět a jiných celků se setkáváme předně se základní informací, se základním sdělením, které následně rozvíjíme, popřípadě na začátku vždy mluvíme o informaci již známé, ke které dodáváme informace nové. Nejčastěji tedy na začátku věty najdeme známou nebo podstatnou informaci, která je v druhé části rozvíjena. Díky tomuto pravidlu bývají české texty koherentní. K prohození daných jednotek může docházet, je-li nutné nějakou část výpovědi zdůraznit.

Španělština má rysy jak flektivního, tak analytického jazyka a větný pořádek je v ní mnohem pevněji stanoven, například nutností řazení větných členů podle schématu „podmět – přísudek – předmět“; pokud chce španělština něco zdůraznit, používá vytýkáci vazby tam, kde v češtině jednoduše prohodíme větné členy a dáme nejdůležitější sdělení, jádro výpovědi, na konec věty. Proto se mezi jazyky vyskytují ve slovosledu rozdíly. Ty bylo nutné mít při překladu na paměti a reflektovat je prohazováním pořadí slov.

Todo fue cuesta abajo para Miguel Ángel... (O, 147)

S Miguelem Ángelem to šlo z kopce... (P, 19)

...los cometas, los ovni y cualquier bengala menor servían para desviar la vista. (O, 138)

...k odvedení pozornosti sloužily komety, UFO a kdejaké bezvýznamné výbuchy. (P, 14)

Supo que camionetas sin patente, impensables para la época, eran las encargandas de intalar la amplificación en el cerro las mañanas antes de las apariciones. (O, 143)

Zjistil, že na kopci každé ráno před očekávaným zjevením lidé s dodávkami bez poznávacích značek, v té době něco naprosto nepředstavitelného, instalují tlampače. (P, 17)

Ke změně slovosledu dochází velmi často v případě příslovečných určení, která se ve španělských větách vyskytují na okrajových pozicích, kdežto v češtině je jejich výskyt běžný i uprostřed vět.

Chile era un campo minado en esos años... (O, 115)

Chile bylo v těchto letech jako minové pole... (P, 9)

3.7.2.2. Dlouhá souvětí, interpunkce

V rozebíraném textu se vyskytují velmi dlouhá souvětí a rozsáhlé odstavce. Tento jev souvisí v první řadě s uměleckostí textu a v druhé s oddělováním myšlenek. Na což se nabaluje problém interpunkce. Jak uvádí J. Králová: „Čeština vychází z tzv. germánského principu, proto užití jednotlivých interpunkčních znamének odpovídá spíše syntaktickému členění výpovědi. Oproti tomu španělská interpunkce odpovídá tzv. románskému nebo francouzskému principu a užití jednotlivých interpunkčních znamének vychází zejména z rytmického a sémantického členění sdělení.“³⁴

Všechna souvětí se snažím zachovat, nerozdělovat je, samozřejmě tak, aby nedošlo k porušení stylu původního textu a zároveň k nedodržení gramatických zvyklostí v českém jazyce. V některých případech doplňuji vztažná zájmena, velmi často měním slovosled, nicméně neporušuji délku souvětí. Tento způsob překladu vede ke zvýšení používání středníku, na který v češtině nejsme zvyklí, kdežto ve španělštině je běžnou součástí psaných textů. Nicméně i v českém jazyce se středník svým významem nachází na pomezí tečky a čárky a jeho užívání je naprosto v pořádku. Volím ho proto, abych věty nemusela rozdělovat a český čtenář si uvědomil jejich délku i nezvyklou interpunkci.

Julio Iglesias, Roberto Carlos o Sandro eran los artistas que se escuchaban en el soundtrack de los matarifes que trabajaban ordenadamente en horario de oficina, ni un

³⁴ Králová, 26.

minuto más, ni un minuto menos, marcando la tarjeta de la burocracia estatal que a fin de mes extendía su cheque salido del bolsillo de todos los chilenos de la época, que no solo pagaban sus sueldos, sino también la cuenta del agua con que se llenaban las tinas donde ahogaban a la gente, la cuenta del teléfono desde donde se llamaba para amedrentar psicológicamente a quienes consideraran; pero, sobre todo, la cuenta de la electricidad, que se usaba a destajo sobre los ojos, las encías, el ano, la vagina o, incluso, como está establecido jurídicamente sin lugar a dudas, directamente sobre el feto de algunas detenidas embarazadas para producir su muerte, aborto y posterior hemorragia. (O, 116)

Zpěváci jako Julio Iglesias, Roberto Carlos nebo Sandro patřili k oblíbeným soundtrackům řezníků, kteří spořádaně dodržovali úřední hodiny, ani o minutu více, ani o minutu méně, odpíchli si kartu pro státní byrokracii a ta jim na konci měsíce vystavila šeky, hrazené z kapes všech Chileanů té doby, kteří neplatili pouze jejich mzdu, ale také účet za vodu do sudů, kde zadržené topili, účet za telefon, ze kterého volali, komu se jim zachtělo, aby dotyčného psychicky zdeptali; ovšem především platili účet za elektřinu, kterou při mučení zaváděli vězňům do očí, dásní, řitního otvoru, vagíny, nebo dokonce, jak bylo při procesech nezpochybnitelně doloženo, přímo do dělohy některých zadržovaných těhotných žen, aby byl plod usmrcen a došlo k potratu a následnému krvácení. (P, 10)

S interpunkcí souvisí i rozdílné označování přímé řeči v těchto dvou jazycích. V češtině se dle normy označuje přímá řeč uvozovkami dole na jejím začátku a uvozovkami nahoře na jejím konci. Ve španělštině se uvozovky dole nepoužívají. Přímá řeč se označuje pomlčkou, popřípadě uvozovkami nahoře na začátku i na konci úseku. Uvnitř textu se nejběžněji využívá tento typ uvozovek « ». V přímé řeči je také třeba si dávat pozor na ostatní interpunkční znaménka (tečka, čárka, vykřičník...), která se v češtině píšou mezi uvozovkami, kdežto ve španělštině až za nimi.

–Que no... que no se lleven las cajas... las cajas... escóndenme las cajas... (O, 113)

„Ne..., at' neodnášejí ty krabice... ty krabice... schovejte mi ty krabice...“ (P, 8)

Un hogar que despreciaba a los «indios» y a los propios chilenos... (O, 114)

V domově, ve kterém se opovrhovalo „indiány“ i samotnými Chileany... (P, 9)

«Póngala al revés», le dijeron. (O, 143)

„Otočte ji vzhůru nohama,“ radili mu. (P, 16)

3.7.2.3. Použití kurzivy

Kurziva se v textech využívá při výskytu názvů, ať se jedná o titul díla, název časopisu (např. *A2*), nebo jakékoliv jiné označení či pojmenování (např. *Lumi Videla*). Dále také běžně zvýrazňuje cizí pojmy v textu. To zde využívám například u slova *Carabineros*, které samozřejmě v originálním textu zvýrazněné není, ovšem v překladu se jedná o slovo cizí a zvýrazněné být musí. Na druhou stranu se zde vyskytují dva cizí výrazy – *soundtrack* (P, 10) a *popstar* (P, 19), které při překladu kurzivou neoznačuji, protože se jedná o slova známá, hojně využívaná a do češtiny již přejatá.

V textu se také objeví názvy v cizím jazyce, tedy případy, kdy dochází ke kombinaci obou zmíněných podmínek. Například *La Discotheque* (P, 10) je psána kurzivou jak v textu originálu, tak v textu překladu, protože se jedná o francouzský výraz a zároveň označení domu. Druhý název domu *Sexy Páska* (P, 10) také zvýrazňuji, protože se jedná o název, zároveň je část slova přejatá z angličtiny. I když pokud by se objevil výraz *sexy* samotný, bylo by vhodné k němu přistupovat stejně jako k výše zmíněným slovům *soundtrack* a *popstar*. Mnoho dalších cizích názvů se zde také objevuje při zmínkách o televizních pořadech (např. *60 Minutos*, *Happening...*). Na konci se vyskytuje název hřbitova *Cementerio General* (P, 20), který ponechávám španělsky, a tudíž ho v českém textu píší také kurzivou.

3.7.2.4. Velká a malá písmena

O problematice psaní velkých a malých písmen samozřejmě existují rozsáhlé soubory pravidel, proto zde zmíním jen případy, které se vyskytují v textu. V první řadě se jedná o vyjadřování národnosti, které se ve španělštině píše vždy s malým počátečním písmenem (*chileno*), naopak v češtině vždy s velkým počátečním písmenem (*Chilan*). Dále se zde vyskytují názvy – *stát*, *církev*, *vojsko* – které v češtině píšeme běžně s malým písmenem, ovšem ve španělštině je možné tyto výrazy psát jak s malým, tak s velkým písmenem. Ve vybraném originálu se vyskytují s písmenem velkým – *el Estado*, *la Iglesia*, *el Ejército* – protože se vztahují k instituci či organizaci, k politické entitě. V případě, že by se jednalo například o stát ve významu teritoria, psal by se i ve španělštině s písmenem malým.

3.7.2.5. Změna slovního druhu

Napříč celým textem je hojně využívána **transpozice**. Slova originálu jsou překládána jiným slovním druhem, než který reprezentují původně. Ve španělštině je totiž možné nadužívat a kumulovat jmenné výrazy ve větách, využívat slovesa jiným způsobem nebo například měnit význam postpozicí či antepozicí přídavných jmen. V češtině na druhou stranu existují odlišné zvyklosti. Proto se snažím vždy tuto změnu volit tak, aby nejlépe zapadla do českého prostředí a zněla přirozeněji.

*Ingrid Olderock, un monstruo **chileno***

*Ingrid Olderocková, zrudá z **Chile***

*A lo lejos escucha una sirena de ambulancia **acercarse**... (O, 113)*

*V dálce slyší sirénu **blížící se** sanitky... (P, 8)*

*Nadie en el barrio sabía muy bien quién era esta oficial de Carabineros silenciosa, bajita, **sola**... (O, 113)*

*Nikdo z ulice přesně nevěděl, kdo byla tato mlčenlivá, drobná **samotářka**, důstojnice státních policejních složek Carabineros... (P, 8)*

3.7.2.6. Slovesa

Jak jsem již zmínila, ve španělštině je běžné používat mnoho jmenných výrazů, ovšem čeština je založená především na slovesech, proto jsem se rozhodla je dodat do vět, kde budou znít přirozeněji. Nahrazuji jimi jiné slovní druhy a někdy je dodávám, i když v originálním textu nejsou.

*... se encerraron nerviosos **a la espera** de instrucciones. (O, 115)*

*...zamkli a nervózně **čekali** na instrukce. (P, 9)*

*...**violaciones** con objetos, **cortes** y **golpes** furibundos con laques de goma. (O, 117)*

*...všechny **znásilňovali** různými předměty, **řezali** je a vztekle **mlátili** gumovými obuškami. (P, 10)*

Když se již v textu slovesa objeví, je jich mnoho v trpném rodě, u kterého by bylo v češtině neustále nutné omílat slovo *být*, proto se snažím slovesa co nejvíce transformovat do rodu činného. Překlad komplikuje i častý výskyt polovětných konstrukcí s infinitivem, participiem či gerundiem. Ve španělštině se jedná o hojně využívaný způsob **kondenzace** sdělení. Tyto konstrukce je třeba velmi často nahrazovat větami se slovesem určitým.

La mujer salió mirando en todas direcciones, nerviosa. (O, 118)

Vyšla žena, rozhlížela se na všechny strany, byla neklidná. (P, 11)

...a la casa de sus padres para obligarlos a confesar algo... (O, 118)

...do domu jejích rodičů, aby je přiměli něco přiznat... (P, 11)

...como el enfermo que entre su fiebre cree ver a su madre muerta. (O, 140)

...podobně jako když nemocný blouzní, že v horečkách vidí svou mrtvou matku. (P, 15)

Nicméně i čeština se snaží být úsporným jazykem a hojně využívá prvek kondenzace. Nejčastěji se vyskytuje v případech, kdy se vedlejší věta přívlastková převede do češtiny pouhým přídavným jménem či přičestím, popřípadě se úplně vypustí.

Seguramente se sentía surfeando una ola que no paraba de crecer... (O, 145)

Nejspíš se cítil, jako by surfoval na neustále rostoucí vlně... (P, 18)

Pro západoevropské jazyky je typická také variabilita časů, kterou čeština řeší vidovými předponami nebo časovými příslovci.

Los hombres no dudaron y caminaron en dirección a ella mirando hacia el suelo. (O, 118)

Muži nezapochybovali, zamířili k ní s pohledy upřenými do země. (P, 11)

V celém textu je také využívána hra s časy. Například hned na začátku se v podstatě přemísťujeme místně i časově do děje a vše, co se odehrává v minulosti je popisováno časem přítomným, což by se dalo kvalifikovat jako tzv. historický prezens. Z toho nás autor následně vyvádí přechodem do času minulého. V překladu tuto zvláštnost řeším stejně, protože je tím text charakteristický.

Los vecinos miran aterrorizados a esta mujer madura, gordita y callada; era una vecina tranquila, quizás un tanto nerviosa. De pronto consigue ponerse de rodillas y, envuelta en un velo sanguinolento, comienza a rezar a viva voz. Son las 7.30 de la mañana y la oficial

Ingrid Olderock se desangra de rodillas en una esquina de la comuna más apacible de a capital. Era el miércoles 15 de julio de 1981. (O, 113)

Sousedům nahání hrůzu pohled na tu dospělou ženu, obtloustlou a tichou; jako sousekka byla bezproblémová, snad trochu vznětlivá. Náhle se jí podaří si kleknout a celá zkrvavená se začne hlasitě modlit. Je půl osmé ráno a důstojnice Ingrid Olderocková klečí a s krví se z ní vytrácí život na rohu ulic v nejklidnější čtvrti hlavního města. Byla středa 15. července roku 1981. (P, 8)

Poslední zvláštností z oblasti časů je užití budoucnosti v minulosti, tak jak to má ve zvyku například Gabriel García Márquez. Autor zde pro zpestření prvního textu využívá gramatické formy kondicionálu ve spojení se subjektivem imperfekta. Tento způsob je třeba překládat tak, jak je ve zvyku překládat souvětí v rámci souslednosti časové, tzn. španělské imperfektum přítomným časem, španělský kondicionál či subjektiv budoucím časem, plusquamperfektum minulým časem. Zvláštní tvar „mělo trvat“ pak opisem nahrazuje neexistenci příslušného gramatického tvaru v češtině.

Pasarían horas antes de que un enfermero entrara a verificar si aún seguía con vida y le entregara la primera atención. (O, 120)

Mělo trvat ještě několik hodin, než přijde ošetřovatel, ověří, zda je stále naživu a poskytne jí první pomoc. (P, 12)

3.7.2.7. Zápor

Zápor se v obou jazycích nepatrně liší. V češtině je například běžnější dávat do věty více záporů za sebou, kdežto ve španělštině je větší tendence používat neurčitá a záporná zájmena. Zároveň je ve španělštině pravidlem využívat jediný zápor v celé větě, oproti tomu v češtině se běžně ve větě vyskytuje více záporů. Jako například zde, kdy ve španělské větě při využití záporného zájmena před slovesem, odpadá užití záporky *no*:

*Nadie en el barrio **sabía** muy bien... (O, 113)*

*Nikdo z ulice přesně **nevěděl**... (P, 8)*

U problematiky záporu musím v některých případech využít **modulaci**, pomocí které v podstatě změním při překladu úhel pohledu, protože čeština má ve zvyku se vyjadřovat

kladně a dává přednost slovesu bez záporu ve spojení s dalším slovem, které zápor vyjádří. Oproti tomu španělština raději použije zápornku *no* u slovesa a až následně připojí kladné slovo. Jako například zde:

Algo no andaba bien... (O, 118)

Něco bylo špatně... (P, 11)

3.7.2.8. Stupňování

V textu originálu se velmi často objevuje spojení *cada vez más*, označující postupné stupňování děje, pro které se v češtině obtížně hledá přesné a odpovídající vyjádření. Většinou se rozhodují podle kontextu, ale snažím se volit slova, která vyjadřují postupnost i stupňování, jako například *pokaždé, stále* či spojení *čím dál*:

cada vez más grande (O, 145)

pokaždé vyšší (P, 18)

mensajes cada vez más erráticos..., disfraces cada vez más extravagantes..., redujo la congregación cada vez más... (O, 146)

čím dál nesmyslnější..., v čím dál extravagantnějších převlecích..., stádo věřících se stále zmenšovalo... (P, 19)

3.7.2.9. Místní název – Peñablanca

S tímto místním výrazem vyvstal problém, co se týče korespondence výslovnosti a grafické podoby slova. S tvarem slova Peñablanca v prvním pádě problémy nenastávají, někoho možná napadne číst *c* jako *k*, někoho nikoliv. Jakmile ovšem dojde na skloňování tohoto slova, je nutné název upravit.

La conspiración de la Virgen de Peñablanca

Spiknutí kolem Panny Marie z Peňablanky

Podle *Pravidel českého pravopisu*³⁵ je v tomto případě nevhodné psát po *c* ypsilon, tudíž možnost z *Peñablancy* jsem vyloučila. Navíc pokud název napíšeš s *k*, sleduje to pravidla

³⁵ *Pravidla českého pravopisu*. Brno: Computer Press, 2009, s. 12. ISBN 978-80-251-2252-5.

výslovnosti a vede to čtenáře ke správnému čtení cizího názvu. Úprava je důležitá proto, že se slovo vyskytuje již v nadpisu a zároveň se jedná o ústřední místo celého druhého textu.

Co se této konvence přepisu jmen dle jejich výslovnosti týče, norma je zde volná. Dříve byla tato úprava využívána častěji a normou i doporučována, dnes se od této praxe upouští a pravidlem je, zachovat původní grafiku slova minimálně v prvním pádu.

3.7.3. Stylistická rovina

3.7.3.1. Přechylování

S tímto problémem se setkávám hned u názvu první vybrané kapitoly. V češtině bylo dříve přechylování automatické, nicméně s moderní dobou již není nutností a překladatelé si mohou vybrat, popřípadě to dostanou zadáno v zakázce. Já jsem se rozhodla se přechylování držet, za prvé proto, že k české kultuře patří, jsme na ně zvyklí a ještě stále převažují příjmení zakončená na -ová, a za druhé také z toho důvodu, že některé věty v textu o Ingrid Olderockové by byly bez přechylování hůře srozumitelné a se skloňováním by zněly nepřirozeně. Například zde:

*Tiraron sobre una mesa lo que habían conseguido quitarle a **Olderock** y comenzaron a revisarlo.* (O, 115)

*Na stůl pohodili vše, co **Olderockové** vzali, a začali se tím probírat.* (P, 9)

I když u ostatních jmen by se již z důvodu porozumění přechylovat nemuselo, v celém textu se samozřejmě dodržuje jednotný styl. To platí i v případě výskytu ruského jména *Karol Romanov* (Romanovová) v druhé kapitole.

Také je nutné mít na paměti, že pokud se objeví více příjmení za sebou, v mém případě dvě, přechylují se buď všechna, nebo jen to poslední. Já přechyluji obě, protože první příjmení se v textu již používá přechýlené samostatně, a navíc při neznalosti cizích jmen by bez přechýlení čtenář nemusel vědět, která ze jmen jsou ještě křestní, a která jsou již příjmení – *Ingrid Felicitas Olderocková Bernhardová*.

3.7.3.2. Vnitřní vysvětlivky a poznámky pod čarou

Obecně upřednostňuji při překladu příliš nezasahovat do stylu a plynulosti textu, proto co se týče reálií (především osobnosti, místa) v textu, volím k nim dva přístupy. Český čtenář přirozeně nebude znát chilské osobnosti ani geografii, takže pokud pro porozumění není například podstatné, kdo osoba byla, nebo bližší určení místa či jeho účelu, ponechávám překlad beze změny. Pokud je informace důležitá, není z kontextu jasná a její vysvětlení ulehčí četbu a porozumění, volím **explikaci** v podobě vnitřních vysvětlivek. K poznámkám pod čarou se uchyluji, pouze pokud je to nezbytně nutné.

Zde je ilustrativní příklad:

En Valparaíso, camiones de la Armada eran puestos al servicio de los feligreses. En la Alameda, buses gratuitos trasladaban no solo a creyentes, sino también a las señoras de solores de CEMA-Chile, organismo dirigido por la esposa de Pinochet, Lucía Hiriart. Decenas de miles de personas llenaban las iglesias de la zona, sacerdotes comenzaron a apoyar las visiones y llamaron a concurrir al cerro, José Toribio Merino se declaró devoto... (O, 142)

Ve Valparaíso dala armáda k dispozici farníkům nákladní vozy. V Santiagu vyjížděly z Alamedy autobusy a převážely bezplatně nejen věřící, ale i dámy v barvách organizace pro pomoc ženám CEMA-Chile, kterou vedla Pinochetova manželka, Lucía Hiriartová. Kostely v oblasti plnily desetitisíce lidí, kněží začali zjevení podporovat a vybízeli k pouti na vrcholek; admirál a člen vládní junty José Toribio Merino přislíbil věrnost... (P, 16)

Vysvětlivky v poznámkách pod čarou volím pro detailnější vysvětlení místa Tejas Verdes (O, 116; P, 10), k dodání souvislostí při výskytu nové tajné policie CNI (O, 141; P, 16), a k lepšímu pochopení odkazu na spor o průliv Beagle (O, 144; P, 18), kterému by čtenáři zajisté neporozuměli, a nejspíše by jim celá věta nedávala smysl. Zde si samozřejmě bez konzultace s autorem ani překladatel nemůže být zcela jist, zda on samotný odkaz správně chápe, proto v tomto případě dodávám, že je to nejpravděpodobnější vysvětlení odkazu.

Také musím upozornit na rozdíl u dvou případů, kdy se v textech vyskytuje jméno zpěváka Sandra. Při prvním výskytu ho nevysvětluji, protože je uveden v prvním pádě a navíc je z překladu slova *artista* jako *zpěvák* kontext zřejmý.

Julio Iglesias, Roberto Carlos o Sandro eran los artistas que se escuchaban... (O, 116)

Zpěváci jako Julio Iglesias, Roberto Carlos nebo Sandro... (P, 10)

Nicméně v druhém případě se nachází mezi jinými slavnými jmény a hodí se uvést na pravou míru, o koho se jedná. Bohužel z hlediska stylu to musí být poznámkou pod čarou (viz O, 149; P, 21). Stejný postup volím v té samé větě i u zpěváka *Chayanna*.

Ještě bych chtěla zmínit jeden případ týkající se dodávání informací do textu. Jedná se o nadcházející příklad:

*El comando que cometió el atentado se autonombró Lumi Videla en honor a una **militante** de veintiséis años que había sido detenida en 1974...* (O, 115)

*Jednotka, která atentát spáchala, se nazvala Lumi Videla, na počest šestadvacetileté členky **MIR**, kterou příslušníci **DINA** v roce 1974 zadrželi...* (P, 9)

Zde se vyskytuje již probírané slovo *militante*, které překládám jako *členka MIR*, nicméně ve španělském originále není uvedeno, kdo danou členku unesl a mučil a českému čtenáři by to nemuselo být jasné, proto pro lepší orientaci tuto informaci explicitně dodávám.

3.7.3.3. Obrazná pojmenování

Jak bylo již výše řečeno, text obsahuje mnoho metafor, metonymií, personifikací atd., u kterých se snažím zachovávat poetičnost, popřípadě skryté významy, a zároveň je co nejvíce přiblížit cílovému čtenáři.

*Seguramente Carlos Bruit **cargaba** con esas imágenes cuando bajó el arma hasta ponerla en línea con la cabeza de Ingrid Olderock.* (O, 119)

*Tato zvěrstva měl určitě Carlos Bruit před očima a **nabil je do své pistole**, když ji přiložil Ingrid Olderockové k hlavě.* (P, 12)

V některých případech je zachování významu i poetičnosti těžší a pochopí ho nejspíše jen velmi pozorný a vnímavý čtenář. Samozřejmě je vždy možné danou část konkretizovat, nicméně někdy by se bližším vysvětlením z textu ztratily napětí, poetičnost i hravost, proto tuto strategii v některých pasážích nevolím. Jako například v nadcházející větě, kde se odkazuje na Chile a jeho tvar:

*...estábamos solos y abandonados en el sur del mundo, encerrados en una **pieza estrecha** con perros salvajes, y nadie nos venía a ayudar.* (O, 140)

*...zůstali jsme sami a opuštění na jihu světa, sevření v **úzkém prostoru** s divokými psy, a nikdo nám nepřicházel na pomoc. (P, 15)*

Kromě těžkostí s porozuměním narážím v oblasti obrazných pojmenování na několik dalších problémů. V první řadě, španělština je expresivnější jazyk než čeština, zároveň také jazyk zvyklý přehánět a používat velká slova, na která v konzervativní češtině nejsme zvyklí, proto v některých případech využívám **nivelizaci**, výrazy umírňuji a dělám je obvyklejšími, než jsou v textu původním.

*De pronto consigue ponerse de rodillas y, **envuelta en un velo sanguinolento**, comienza a rezar a viva voz. (O, 113)*

*Náhle se jí podaří si kleknout a **celá zkrvavená** se začne hlasitě modlit. (P, 8)*

Na druhou stranu, v jednom případě nebylo možné větu přeložit jinak než dodáním poetičnosti, protože slovo *desangrar* vyjadřující průběh děje při popisu scény je pro překlad do češtiny oříšek. Přizpůsobila jsem tedy překlad autorovu stylu a upřednostnila překlad významu nad zachováním stejného pojetí věty.

*Son las 7.30 de la mañana y la oficial Ingrid Olderock se **desangra de rodillas** en una esquina de la comuna más apacible de la capital. (O, 113)*

*Je půl osmé ráno a důstojnice Ingrid Olderocková **klečí a s krví se z ní vytrácí život** na rohu ulic v nejkliďnější čtvrti hlavního města. (P, 8)*

Třetí problém se vyskytl u výpůjčky z francouzštiny promíchané se španělštinou v podobě: *...salió explosivamente como una vedette en boíte de cuarta...* (O, 146). Vzhledem k tomu, že i v původním textu se francouzština vyskytuje jako cizí jazyk, nabízelo by se řešení nechat přirovnání v původním stavu, nicméně vzhledem k blízkosti španělštiny a francouzštiny jako románských jazyků se zde počítá alespoň s jejich minimální provázaností, kdežto čeština k nim má jazykově velmi daleko. V původním tvaru tedy nebylo možné výraz ponechat. Volím co nejbližší a zároveň nejsrozumitelnější překlad: *...jako nějaká třetířadá popstar na diskotéce...* (P, 19). Dospěla jsem k němu překladem slova *vedette* jako popstar, hvězda, slavná osoba, *boíte* jako noční podnik, zjednodušeně diskotéka, následující již španělské slovo *cuarta* se vztahuje k *boíte*, ve významu *cuarta categoría*, tedy podnik čtvrté cenové kategorie. Překlad *jako nějaká popstar na diskotéce čtvrté cenové kategorie* by dle mého názoru narušoval plynulost textu a zněl by kostrbatě a

nepatříčně, navíc by odvedl pozornost od osoby, na kterou se celá věta soustředí, tudíž jsem hodnocení ze slova diskotéka přesunula ke slovu popstar.

Poslední větší překážka se objevila ve španělském originálu o spiknutí, kde bylo jako podmět nebo předmět vykonávající nějakou lidskou činnost využíváno abstraktních slov či slov označujících neživé věci, která ovšem vždy přeneseně označovala lidi. V češtině takto věty gramaticky nemohou fungovat, nehledě na to, že by zněly nepřirozeně. V těchto případech tedy kvůli české normě a k usnadnění porozumění také poetičnost ubírám. Většinou dodávám, že se jedná o lidi.

Peñablanca, epicentro del terremoto religioso más inesperado, revienta de esa esperanza, de esa energía humana que busca desesperadamente la luz mientras más cerca del fondo se encuentra, que es capaz de arrastrarse desde cualquier punto oscuro del país para subir entre los peñascos hacia el sol que le promete un exdrogado. (O, 139)

Peñablanca, epicentrum nečekaného náboženského zemětřesení, překypuje nadějí, energií lidí, kteří zoufale hledají světlo, když jsou nejbližší ke dnu, a kteří jsou schopní se vléct z jakéhokoliv zapadlého kouta země, aby vystoupali po skalách až ke slunci, které jim nabízí bývalý narkoman. (P, 14)

3.7.3.4. Data, čas

Ve vybraném textu se jednou objeví přesný časový údaj. Ve španělštině je psán numericky 7.30, ovšem pro češtinu je běžnější tyto časy, které vycházejí na čtvrt, půl, tři čtvrtě či celou, vypisovat slovně. Obecně je v českém jazyce zvykem data, časy a číslovky vypisovat slovy, pokud se jedná o styl umělecký, a naopak je psát numericky, pokud se nachází v textu odborném.

U dat je důležité neopomenout tečku za řadovou číslovkou. Ke všem datům navíc dodávám slovo *rok* jako náhražku za španělské *de*. Je to přirozenější a plynulejší než kdyby zde byl vypsán rok pouze číslem.

Son las 7.30 de la mañana y la oficial Ingrid Olderock se desangra de rodillas... Era el miércoles 15 de julio de 1981. (O, 113)

Je půl osmé ráno a důstojnice Ingrid Olderocková klečí a s krví se z ní vytrácí život na rohu ulic v nejkliďnější čtvrti hlavního města. Byla středa 15. července roku 1981. (P, 8)

Řešení se mi zdá logické i proto, že v celém textu by měl mít tento překlad stejnou strukturu, a pokud například celá věta začíná právě rokem, ve španělštině je možné stále napsat pouze: *En 1983...* (O, 137), ale v češtině je nutné dodat slovo *rok*: *V roce 1983...* (P, 13)

Výjimku v jednotném psaní dat dělám ve stejném případě, kdy z opakující se šablony vystoupí autor ve větě začínající odstavec: *Septiembre 29 de 1983...* (O, 138) Tu jsem se rozhodla vyřešit slovním vypsáním data, protože není zvykem začínat větu číslem a zároveň se v češtině nepoužívá antepozice měsíce před datem.

Devěťadvacátého září roku 1983... (P, 14)

4. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vhodně přeložit dvě vybrané kapitoly z knihy o historii Chile, *Historia secreta de Chile*, velmi známého spisovatele Jorgeho Baradita, a zároveň vypracovat komentář překladu se všemi jeho náležitostmi (informace o textu, fiktivní zakázka, rozbor originálu, překladatelské problémy, posuny a jejich řešení).

Překlad pro mě byl velkou výzvou a přinesl mi mnohem více než očekávanou zkušenost. Naučil mě pracovat s bezpočtem překladatelských problémů a v oboru mě velmi posunul. Zprvu se mi jevil jednoduchý, ale problémy a dilemata se objevily již u nadpisů. Také bylo velmi náročné skloubit všechny funkce textu a porozumět všem odkazům a všem uměleckým vyjádřením. Těžká byla i volba jejich překladu a váhání mezi tím, co vysvětlovat a co už je příliš, co se smí ve španělštině a co se smí v češtině, a tak dále.

Možná ještě větší výzvu mi připravila analýza originálu a jeho porovnávání s překladem, kde jsem se snažila zohlednit vše, co by mohlo mít na výsledný text vliv či co mně osobně dělalo při překladu potíže. Domnívám se, že jsem vystihla to nejdůležitější, a zároveň doufám, že výsledky práce poslouží i odbornému publiku a budou mu přínosem.

Díky vhodně zvolenému textu jsem našla v překládání opravdovou vášeň. Doufám, že i cílovému čtenáři se text zalíbí a přinese mu zajímavou zkušenost jak po stránce informativní, tak stylové. Bohužel z textu nebude mít totožný zážitek jako jeho původní adresát, nicméně každý si zde najde to své. Doufám, že text čtenáři dokáže přiblížit oblast Latinské Ameriky a její historii a poukázat na problémy diktatury. Jak jsem již psala v úvodu, zároveň doufám, že povede k zamyšlení se nad světovým děním a nad tím, jak k němu každý z nás přistupuje.

5. Seznam použitých zdrojů

Primární zdroj:

BARADIT, Jorge. *Historia Secreta de Chile*. Chile: Sudamericana, 2015. ISBN: 978-956-262-469-5.

Sekundární zdroje:

CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7422-193-4.

STUHLÍKOVÁ, Jarka. *Indiáni, politici, plukovníci. Život české rodiny v Chile 1969-1973*. Praha: Panglos, 1997. ISBN 80-902205-3-3.

POLIŠENSKÝ, Josef et al. *Dějiny Latinské Ameriky*. Praha: Svoboda, 1979.

Články ke komentáři:

A2 [online]. [cit. 2021-4-1]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/>

Baradit prepara segundo libro sobre la historia de chile. In: *latercera.com* [online]. 30 OCT 2015 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.latercera.com/revista-que-pasa/baradit-prepara-segundo-libro-sobre-la-historia-de-chile/>

Baradit supera los 260 mil ejemplares vendidos de Historia secreta de Chile y publica una nueva edición de SYNCO. In: *librosalaire.cl* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://librosalaire.cl/2018/03/05/baradit-supera-los-260-mil-ejemplares-vendidos-de-historia-secreta-de-chile-y-publica-una-nueva-edicion-de-synco/>

El horror de Ingrid Olderock, la más siniestra de la DINA. In: *elmostrador.cl* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.elmostrador.cl/cultura/2014/09/10/el-horror-de-ingrid-olderock-la-mas-siniestra-de-la-dina/>

GARCÍA, Javier. Jorge Baradit, escritor: "Yo quería contar historias y ahora firmo autógrafos". In: *latercera.com* [online]. 11 AGO 2017 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.latercera.com/culto/2017/08/12/jorge-baradit-escritor-queria-contar-historias-ahora-firmo-autografos/>

GIL GONZÁLEZ, Juan Carlos. La crónica periodística. Evolución, desarrollo y nueva perspectiva: viaje desde la historia al periodismo interpretativo. *Global Media Journal Edición Iberoamericana*. 2004, 1 (1), 26-39 [online]. Dostupné z: https://journals.tdl.org/gmjei/index.php/GMJ_EI/article/view/146/143

Jorge Baradit, escritor chileno: "Somos un Frankenstein mestizo y brutal". In: *latercera.com* [online]. 28 JUN 2015 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.latercera.com/noticia/jorge-baradit-escritor-chileno-somos-un-frankenstein-mestizo-y-brutal/>

La Historia Secreta De Chile: No te pierdas el nuevo programa cultural de CHV. In: *Chilevision.cl* [online]. Lunes 21 de septiembre de 2020 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.chilevision.cl/la-historia-secreta-de-chile/novedades/la-historia-secreta-de-chile-no-te-pierdas-el-nuevo-programa-cultural-0>

YANES MESA, Rafael. La crónica, un género del periodismo literario equidistante entre la información y la interpretación. *Espéculo*. Revista de estudios literarios. Madrid: Universidad Complutense, 2006. [online]. Dostupné z: <http://www.ucm.es/info/especulo/numero32/cronica.html>

OROZCO, Vanesa. Cinco escritores 'nuevos' que vale la pena leer. In: *radionica.rocks* [online]. Martes, 19 Septiembre, 2017 [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://www.radionica.rocks/noticias/cinco-escritores-nuevos-que-vale-la-pena-leer>

Přechylování v překladech ze stylistického hlediska. In: *jtpunion.org* [online]. 18. 6. 2015 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.jtpunion.org/K-profesi/Odborne/Prechylovani-v-prekladech-ze-stylistickeho-hledisk>

Publican en formato bolsillo la trilogía Historia secreta de Chile. In: *Librosalair.cl* [online]. [cit. 2021-03-29]. Dostupné z: <https://librosalair.cl/2020/05/15/publican-en-formato-bolsillo-la-trilogia-historia-secreta-de-chile/>

Slovníky, jazykové příručky:

Asociación de Academias de la Lengua Española. *Diccionario de americanismos* [online]. [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: <https://lema.rae.es/damer/?key=>

ČECHOVÁ, Marie et al. *Současná stylistika*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

DUBSKÝ, Josef. *Capítulos de estilística funcional comparada*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.

JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce*. Jinočany: H & H, 1995. ISBN 80-85787-83-0.

JELÍNEK, Milan. Stylistika. In: GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, 1995, s. 701–782. ISBN 80-7106-134-4.

KNITTLOVÁ, Dagmar et al. *Překlad a překládání*. V Olomouci: Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, 2010. Monografie. ISBN 978-80-244-2428-6.

KRÁLOVÁ, Jana. *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-404-2.

LEVÝ, Jiří. *Umění překlada*. 3. upr. a rozš. vyd. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-3539-X.

LINHART, Jiří a kolektiv. *Slovník cizích slov pro nové století*. Litvínov: Dialog, 2010. ISBN 80-7382-006-4.

MACÍKOVÁ, Olga, MLÝNKOVÁ, Ludmila. *Velká španělská gramatika*. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2293-8.

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975.

Pravidla českého pravopisu. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2252-5.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española* [online]. 23^a edición. Dostupné z: <https://www.rae.es/>

SAN JOSÉ, Valerio Baez., DUBSKÝ, Josef a KRÁLOVÁ, Jana. *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999.

Ústav pro jazyk český, AV ČR. *Internetová jazyková příručka* [online]. [cit. 2021-04-29]. Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

6. Přílohy